

LANDBOUW-ECONOMISCH INSTITUUT (LEI-DLO)

Interne Nota 394

Ir. M.H. Borgstein
J.J. Verduyn

Nederland als importeur van levend vee nu en in de toekomst

Oktober 1991

INHOUD

	Blz.
WOORD VOORAF	5
SAMENVATTING	7
1. INLEIDING	9
1.1 Achtergronden van het onderzoek	9
1.2 Doel van het onderzoek en opzet van de rapportage	9
1.3 Wijze van uitvoering	10
2. IMPORTSTRUCTUUR NEDERLAND	11
2.1 De omvang van de Nederlandse invoer	11
2.2 Herkomst van de Nederlandse invoer	11
2.3 Aantal importeurs	14
2.4 Wie importeert	15
2.5 Specialisatie en schaalvergroting	16
2.6 Handelsvoorwaarden en transport	17
2.7 Kwaliteitsaspecten	17
2.8 Belangenbehartiging en promotie	18
3. VETERINAIRE ASPECTEN	19
3.1 Invulling, aanscherping en uitvoering van de EG-richtlij- nen voor de Nederlandse situatie	19
4. POTENTIËLE LEVERANCIERSLANDEN	22
4.1 Inleiding	22
4.2 België	22
4.2.1 Produktie, in- en uitvoer van vee en vlees, consumptie en zelfvoorzieningsgraad van vlees	22
4.2.2 Dierziektesituatie	25
4.2.3 Toekomstverwachting	25
4.3 Bondsrepubliek Duitsland	26
4.3.1 Produktie, in- en uitvoer van vee en vlees, consumptie en zelfvoorzieningsgraad van vlees	26
4.3.2 Dierziektesituatie	28
4.3.3 Toekomstverwachting	29
4.4 Frankrijk	29
4.4.1 Produktie, in- en uitvoer van vee en vlees, consumptie en zelfvoorzieningsgraad van vlees	29
4.4.2 Dierziektesituatie	32
4.4.3 Toekomstverwachting	33
4.5 Spanje	33
4.5.1 Produktie, in- en uitvoer van vee en vlees, consumptie en zelfvoorzieningsgraad van vlees	33
4.5.2 Dierziektesituatie	35
4.5.3 Toekomstverwachting	35
4.6 Het Verenigd Koninkrijk	35
4.6.1 Produktie, in- en uitvoer van vee en vlees, consumptie en zelfvoorzieningsgraad van vlees	35
4.6.2 Dierziektesituatie	37
4.6.3 Toekomstverwachting	37
4.7 Samenvatting uitvoerpotentie van de geselecteerde Westeuropese landen	38
4.8 Voormalige DDR	40
4.8.1 Algemeen	40
4.8.2 Produktie, in- en uitvoer van vee en vlees, consumptie en zelfvoorzieningsgraad van vlees	40

INHOUD (vervolg)

	Blz.
4.8.3 Dierziektesituatie	42
4.8.4 Veevoederpositie	42
4.8.5 Toekomstverwachting	42
4.9 Polen	43
4.9.1 Algemeen	43
4.9.2 Produktie, in- en uitvoer van vee en vlees, consumptie en zelfvoorzieningsgraad van vlees	43
4.9.3 Dierziektesituatie	45
4.9.4 Veevoederpositie	45
4.9.5 Toekomstverwachting	45
4.10 Hongarije	46
4.10.1 Algemeen	46
4.10.2 Produktie, in- en uitvoer van vee en vlees, consumptie en zelfvoorzieningsgraad van vlees	46
4.10.3 Dierziektesituatie	48
4.10.4 Veevoederpositie	48
4.10.5 Toekomstverwachting	48
4.11 Tsjechoslowakije	49
4.11.1 Algemeen	49
4.11.2 Produktie, in- en uitvoer van vee en vlees, consumptie en zelfvoorzieningsgraad van vlees	50
4.11.3 Dierziektesituatie	51
4.11.4 Veevoederpositie	51
4.11.5 Toekomstverwachting	51
4.12 Joegoslavië	52
4.12.1 Algemeen	52
4.12.2 Produktie, in- en uitvoer van vee en vlees, consumptie en zelfvoorzieningsgraad van vlees	52
4.12.3 Dierziektesituatie	54
4.12.4 Veevoederpositie	54
4.12.5 Toekomstverwachting	54
4.13 Samenvatting uitvoerpotentie Oosteuropese landen	54
5. CONCLUSIES	57
5.1 Importbehoefte en exportpotenties	57
5.2 De veehandel	59
5.3 Veterinaire aspecten	59
5.4 Belangenbehartiging	60
5.5 Sterke en zwakke punten, kansen en bedreigingen	61
6. AANBEVELINGEN	63
6.1 Inleiding	63
6.2 Aanbevelingen voor de importeurs van levend vee	64
6.3 Aanbevelingen voor de overheid en sectororganisaties	65
6.4 Aanbevelingen voor het Bureau Nederlandse Vee-export	67
BIJLAGEN	
1. EG-regelgeving ten aanzien van intrahandel en handel met derde landen	68
2. Veestapel in de geselecteerde Westeuropese landen	71

WOORD VOORAF

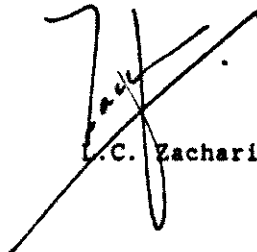
Door een aantal ontwikkelingen in de vee en vleessector is het aanbod in de rundersector afgenomen, superheffing, en staat het aanbod in varkenssector onder druk, mestwetgeving. Dit is voor het Bureau Nederlandse Vee-export aanleiding geweest het Landbouw-Economisch Instituut opdracht te geven om de mogelijkheden voor de import vanuit de traditionele West-europese markten en de voor Nederland nieuwe Oosteuropese markt in kaart te brengen.

Het onderzoek is gebaseerd op beschikbare literatuur en statistieken, aangevuld met diepte-interviews. Het onderzoek is begeleid door een commissie waarin de volgende personen zitting hadden:

Bureau Nederlandse Vee-export: J.W. Diepeveen
A.P.W. Wetemans
Produktschap voor Vee en Vlees: P.J.A. Spitters

Een woord van dank gaat uit naar diegenen die hun medewerking hebben verleend aan dit onderzoek. Het onderzoek is uitgevoerd onder leiding van J.J. de Vlieger.

De directeur,

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'L.C. Zachariasse', written over a diagonal line that extends from the bottom left towards the top right.

Den Haag, oktober 1991

L.C. Zachariasse

SAMENVATTING

Het doel van dit onderzoek in opdracht van het Bureau Nederlandse Vee-export (BNVe) is te achterhalen in hoeverre import van kalveren, slachtrunderen en varkens mogelijk is uit verschillende landen. Hierbij is niet alleen gekeken naar de potentie en de dierziektesituatie in de verschillende landen, maar ook naar de importstructuur. Dit alles resulteert in conclusies en aanbevelingen aan het Bureau Nederlandse Vee-export en andere sectorgenoten.

De import van levend vee heeft in 1990 een omvang bereikt van 661.000 stuks. Het grootste deel hiervan, 425.000 stuks, zijn kalveren. De invoer heeft zich de afgelopen jaren, gezien de ontwikkelingen in de veehouderij-sector, met name geconcentreerd op de rundersector. Het ligt in de lijn der verwachtingen dat in de nabije toekomst de behoefte aan invoer van runderen en kalveren verder zal toenemen. De invoer van biggen en slachtvarkens zal gekenmerkt blijven door zijn incidentele karakter.

Momenteel vindt er hoofdzakelijk import plaats uit Westeuropese landen aangevuld met kalveren uit Polen en slachtrunderen uit de (voormalige) DDR. De invoer van kalveren gebeurt hoofdzakelijk uit het Verenigd Koninkrijk, 43%, en België, 22%. Voor de invoer van andere runderen is Duitsland de belangrijkste leverancier. De invoer van biggen en slachtvarkens komt met name uit België en het Verenigd Koninkrijk en wordt gekenmerkt door zijn incidentele karakter.

De import gebeurt door zowel de veehandel als de slachterijen zelf, afhankelijk van de diersoort. De veehandel importeert ongeveer 95% van de kalveren en runderen voor de mestrij en 50% van de slachtkalveren en -runderen. Circa 40% van de importeurs heeft een aandeel van 95% in de importhandel. Dit zijn over het algemeen de grotere gespecialiseerde bedrijven. Deze specialisatie is steeds meer gericht op bepaalde importlanden of diersoorten. Ook in de varkenssector wordt het grootste deel van de import, zo'n 80%, verzorgd door de veehandel. Hier heeft evenals in de rundersector een klein deel (30%) van de handelaren een groot aandeel (60%) in de import.

In de meest gevallen beslist de importeur zelf of hij bij de huidige vraag/-aanbod- en prijsverhoudingen overgaat tot het importeren van dieren, rekening houdend met de (kwaliteits-)eisen op de binnenlandse markt. Gelet op het groeiende internationale karakter van de Nederlandse importhandel kunnen de dieren die aangekocht zijn ook nog in andere Europese landen worden afgezet.

De import van levend vee gaat gepaard met een aantal veterinaire eisen (richtlijn 64/432/EEG en 72/462/EEG). Deze eisen zijn voor de handel met derde landen in vergelijking met intrahandel verder aangescherpt. Dit alles om de gezondheid van de Nederlandse veestapel op het huidige, hoge niveau te waarborgen.

Bij de uitvoering en controle van deze regels traden er problemen op. Niet alleen de handel met derde landen maar ook de intrahandel wordt hierdoor belemmerd. De problemen worden vaak nog versterkt door de nationale interpretatie van de EG-richtlijnen. Zo heeft de Benelux per 1 augustus 1990 verscherpte maatregelen afgekondigd voor de invoer van levende dieren uit Oost-Europa. Verder worden deze regels regelmatig aangepast waardoor het voor de importerende schakels in de distributiekolom minder overzichtelijk wordt.

Gelet op de voorzieningsbalans voor vlees, de in- en uitvoer van levend vee en de dierziektesituatie kunnen er een aantal potentiële leverancierslanden geselecteerd worden. In principe hebben alle landen die bij dit onderzoek betrokken zijn de potentie bepaalde diersoorten te exporteren. Deze potentie wordt echter niet in alle gevallen benut. Enerzijds

doordat bij de geldende vraag-/aanbodverhoudingen en de daarbij behorende prijs afzet van die dieren op de Nederlandse markt niet mogelijk is. Anderzijds door het gevoerde veterinaire beleid inzake de import van dieren uit Oost-Europa. Ondanks de potentie van een aantal landen is het vrijwel onmogelijk om daar dieren vandaan te halen. Een uitzondering vormen nuka's uit Polen; echter ook hier werd een beperking ingevoerd in de vorm van een vrijwaringsclausule waardoor maximaal 425.000 stuks kalveren ingevoerd mogen worden in de gemeenschap van buiten de EG. Hiervan vallen de 198.000 mannelijke mestrunderen onder de zogenaamde balansregeling. Dit zijn jonge stieren bestemd voor de mesterij die tegen een gedeeltelijk geschorste heffing ingevoerd worden. De aanleiding voor deze vrijwaringsclausule is het onbevredigend (lage) prijsniveau op de Westeuropese rundvleesmarkt.

Momenteel wordt er door de EG gesproken over mogelijke associatie verdragen met Hongarije, Polen en Tsjechoslowakije. Hierdoor kan de import van dieren uit die landen vergemakkelijkt worden. Tevens wordt er gesproken met landen van de Europese Vrijhandels Associatie (EVA) over de vorming van een Europese Economische Ruimte (EER).

1. INLEIDING

1.1 Achtergronden van het onderzoek

Het Bureau Nederlandse Vee-export heeft het Landbouw-Economisch Instituut (LEI) opdracht gegeven de Nederlandse import van levend vee in kaart te brengen. Hierbij wordt in eerste instantie gekeken naar de mogelijke omvang van de import uit van te voren geselecteerde herkomstlanden, rekening houdend met veterinaire aspecten die hiermee gepaard gaan. Ook de Nederlandse importstructuur wordt bij dit onderzoek in kaart gebracht.

Het Bureau Nederlandse Vee-export is in 1988 zijn werk begonnen ten behoeve van de export van levend vee. Sinds dat jaar is door een aantal ontwikkelingen in de veehouderijsector vee-import steeds belangrijker geworden.

Door invoering van de melkquotering is het aantal melkkoeien drastisch afgenomen en hiermee samenhangend het aantal kalveren. Hierdoor is de behoefte aan import van kalveren voor de rood- en witvleesproduktie toegenomen. Verder is er sprake van een dalende rundvleesproduktie die gepaard gaat met een grotere vraag naar kwaliteitsrundvlees. Dit resulteert in een toenemende import van slachtrunderen van verschillende (vlees-)rassen en van het uitgangsmateriaal daarvoor.

In het kader van het wegvallen van de grensen binnen de EG in 1992 wordt een verdere uniformering van de regelgeving inzake de dierziektebestrijding verwacht waardoor de import van levend vee mogelijk vergemakkelijkt wordt. Verder kan gezien de overcapaciteit bij slachterijen en de rem op de uitbreiding van de intensieve veehouderij in verband met milieu- en mestproblematiek de import van levende dieren uitkomst bieden.

1.2 Doel van het onderzoek en opzet van de rapportage

Het doel van dit onderzoek is een analyse van de importmogelijkheden uit zowel West- als Oost-Europa. Op basis van deze analyse kunnen er aanbevelingen gedaan worden voor de door het Bureau Nederlandse Vee-export en andere betrokken sectororganisaties te volgen strategie.

In het onderzoek zullen de importmogelijkheden van kalveren, slachtrunderen (vaarzen, koeien en stieren) en varkens (biggen en slachtvarkens) uit verschillende herkomstlanden nader worden bezien. De qua omvang van geringe betekenis zijnde import van hoogwaardige fokdieren zal buiten beschouwing blijven.

De import van levend vee kan verzorgd worden door de zelfstandige importerende veehandel of wanneer het om slachtvee gaat door de slachterij zelf. Op deze importstructuur wordt in hoofdstuk 2 ingegaan.

Hoofdstuk 3 bespreekt de met import gepaard gaande veterinaire risico's. Door het opstellen van allerlei regels en de controle hierop, wordt gestreefd naar een veterinair verantwoorde import. Als basis hiervoor wordt de EG-regelgeving gebruikt die op nationaal niveau verder wordt ingevuld en vormgegeven.

In hoofdstuk 4 wordt voor de verschillende landen de exportpotentie beschreven, de dierziektesituatie, en de toekomstverwachting. Voor de bij dit onderzoek betrokken Oosteuropese landen wordt ook nog aandacht besteed aan de veevoederpositie, gezien de invloed hiervan op de mogelijke omvang van de binnenlandse veestapel en hiermee op de uitvoer.

Het rapport wordt afgesloten met conclusies en aanbevelingen in hoofdstuk 5 en 6. Hierbij wordt ten aanzien van de import van levend vee ingegaan op kansen en bedreigingen, sterke en zwakke punten en te verwachte ontwikkelingen in de toekomst. Op grond hiervan worden aanbevelingen voor de te volgen strategie geformuleerd.

1.3 Wijze van uitvoering

Alvorens met het onderzoek te kunnen beginnen, moest er invulling gegeven worden aan de landenkeuze (dec 1990). Voor West-Europa was in overleg met de opdrachtgever al een keuze gemaakt. Dit betrof zowel de te beschrijven landen als de verschillende diersoorten waarvoor de potentiële exportmogelijkheden bepaald moesten worden. Dit resulteerde in de volgende landen:

- België/Luxemburg: kalveren, runderen en varkens;
- Bondsrepubliek: kalveren en runderen;
- Frankrijk: kalveren, runderen en varkens;
- Spanje: varkens;
- Verenigd Koninkrijk: kalveren en varkens;

Voor Oost-Europa werd op basis van literatuur en gesprekken, gekozen voor de volgende landen: DDR, Polen, Hongarije, Tsjechoslowakije en Joegoslavië. Bij deze landenkeuze werd geen onderscheid gemaakt naar diersoort. De potentie voor de export van zowel kalveren als runderen en varkens is hierbij in kaart gebracht.

Na de landenkeuze zijn met behulp van deskresearch gegevens verzameld omtrent de omvang van de veestapel, de im- en export en de binnenlandse vraag in de verschillende leverancierslanden. Op basis van deze gegevens zijn voor de verschillende landen uitspraken gedaan omtrent hun exportpotentie.

Import van levend vee is alleen dan haalbaar wanneer het veterinair gezien verantwoord gebeurt. In het kader hiervan zijn er EG-richtlijnen ten aanzien van intrahandel en handel met derde landen opgesteld. Deze richtlijnen krijgen op nationaal niveau een verdere invulling. Om hier meer zicht op te krijgen, zijn er gesprekken gevoerd met vertegenwoordigers van de Algemene Inspectie Dienst (AID), de Rijksdienst voor de keuring van Vee en Vlees (RVV) en de Veterinaire Dienst (VD). In deze gesprekken kwam niet alleen de Nederlandse dierziektesituatie en grenscontrole van importen aan de orde maar ook de dierziektesituatie in de verschillende leverancierslanden. Voor verdere informatie over mogelijke Oosteuropese leverancierslanden is ook contact opgenomen met de landbouwattachés in die verschillende landen.

Om inzicht te krijgen in de importstructuur en de knelpunten die zich hierbij voordoen zijn een tiental gesprekken gevoerd met importeurs van runderen, kalveren en/of varkens. Deze importeurs zijn benaderd in overleg met de opdrachtgever.

Na de informatie geanalyseerd te hebben, zijn conclusies getrokken en aanbevelingen geschreven voor het Bureau Nederlandse Vee-export en andere betrokken sectorgenoten.

2. IMPORTSTRUCTUUR NEDERLAND

2.1 De omvang van de Nederlandse invoer

Alvorens in te gaan op de importstructuur wordt eerst een beeld geschetst van de omvang van de import in Nederland en van de belangrijkste herkomstlanden.

Tabel 2.1 Invoer van de verschillende diersoorten in Nederland
(*1000 dieren)

Diersoort	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Kalveren	196	321	389	366	415	425
Vaarzen	5	4	10	9	10	14
Koelen	14	14	29	41	49	111
Stieren	35	66	49	32	39	44
Biggen	1	46	4	7	4	2
Slachtvarkens	19	24	20	65	47	65

Bron: Eurostat.

Uit de importcijfers blijkt dat Nederland vooral kalveren importeert. Deze kalveren zijn hoofdzakelijk afkomstig uit andere EG-landen. Nederland heeft een eigen produktie van ongeveer 2 miljoen kalveren. Uit de invoercijfers blijkt dat de eigen produktie met zo'n 20% door import wordt aangevuld. Deze omvangrijke vraag naar kalveren wordt veroorzaakt door de behoefte aan uitgangsmateriaal voor de rund- en kalfsvleesproduktie. Het binnenlandse aanbod is niet voldoende om in deze behoefte te voorzien.

De import van andere runderen, niet voor fokkerij (vnl. slachtvee), is veel kleiner dan de invoer van kalveren. Een belangrijk deel van de ingevoerde runderen bestaat uit slachtdieren van vleesrassen, die om kwaliteitsredenen worden geïmporteerd. De importen van biggen en slachtvarkens moeten gezien worden als incidentele aanvullingsaankopen die geheel in het niet vallen bij de omvang van de Nederlandse export (< 2%).

In 1990 is de invoer van alle diersoorten toegenomen, vooral de invoer van koelen. Dit werd met name veroorzaakt doordat de toestroom van slachtdieren uit de voormalige DDR, die in augustus '90 is begonnen en zich waarschijnlijk dit jaar en komend jaar, in kleinere omvang, zal voortzetten. Ook in de varkenssector neemt de import toe. Hierbij moet opgemerkt worden dat de omvang van die import nog steeds erg klein is in vergelijking met de export en zijn incidentele karakter behoudt.

Uit de stijging van de invoer kan afgeleid worden dat er in Nederland een structurele vraag bestaat naar kalveren en runderen. Deze vraag betreft kalveren voor de kalfsvlees- en de roodvleesproduktie, alsmede slachtrunderen. Gegeven de toenemende vraag naar kwaliteitsrundvlees, bestaat deze import voor een deel uit kalveren en slachtrunderen van buitenlandse vleesrassen. Dit is met name het geval bij de invoer uit België en Frankrijk.

2.2 Herkomst van de Nederlandse invoer

Hieronder volgt een overzicht van de verschillende diersoorten en hun herkomstlanden.

Tabel 2.2 Herkomst van de in Nederland ingevoerde kalveren (%) en de totale import (*1000)

Herkomstland	'85	'86	'87	'88	'89	'90
België	56	46	40	40	33	22
Bondsrepubliek*	8	9	7	7	9	5
Frankrijk	19	19	17	22	19	21
Verenigd Koninkrijk	17	25	34	28	34	43
Polen	-	1	2	3	5	9
Totale import (*1000)	196	321	389	366	415	425

a) Cijfers inclusief de voormalige DDR vanaf de Duitse eenwording op 3/10/90.

Bron: Eurostat.

Tabel 2.3 Herkomst van de in Nederland ingevoerde vaarzen (%) en de totale import (*1000)

Herkomstland	'85	'86	'87	'88	'89	'90
België	25	11	10	14	17	9
Bondsrepubliek a)	68	67	36	39	50	50
Frankrijk	7	19	54	46	31	31
DDR b)	-	-	-	-	-	9
Overige	0	3	0	1	2	1
Totale import (*1000)	5	4	10	9	10	14

a) cijfers inclusief de voormalige DDR vanaf de Duitse eenwording op 3/10/90; b) cijfers tot 3/10/90, het moment van de Duitse eenwording.

Bron: Eurostat.

Tabel 2.4 Herkomst van de in Nederland ingevoerde koeien (%) en de totale import (*1000)

Herkomstland	'85	'86	'87	'88	'89	'90
België	32	30	12	26	21	9
Bondsrepubliek a)	67	67	76	79	78	74
Frankrijk	1	2	9	4	1	2
DDR b)	-	-	-	-	-	15
Overige	0	3	1	0	0	0
Totale import (*1000)	14	14	29	41	49	111

a) cijfers inclusief de voormalige DDR vanaf de Duitse eenwording op 3/10/90; b) cijfers tot 3/10/90, het moment van de Duitse eenwording.

Bron: Eurostat.

Voor de invoer van kalveren is sinds kort het Verenigd Koninkrijk het belangrijkste herkomstland. Het heeft België verdrongen van de eerste plaats. Een nieuwe leverancier is Polen waarvan het aandeel toeneemt.

Voor de invoer van vaarzen zijn er twee belangrijke herkomstlanden namelijk de Bondsrepubliek en Frankrijk. Het aandeel van de Bondsrepubliek is na de daling in 1987 weer toegenomen ten koste van het Franse aandeel.

De behoefte aan Franse vaarzen van verschillende vleesrassen is afgenomen doordat men in Nederland reeds ver gevorderd is met het opbouwen van een eigen reproductieveestapel.

Voor de invoer van koeien is Nederland sterk gericht op één leverancier, de Bondsrepubliek. Deze koeien zijn meestal afkomstig uit de melkveehouderij en voorzien voor een groot deel het Nederlandse marktsegment. Voor het topsegment dat gericht is op kwaliteit wordt vooral gebruik gemaakt van de kwalitatief betere Franse en Belgische vleesrassen. Omdat de geïmporteerde koeien voor het overgrote deel worden geslacht door slachtereijen in het grensgebied, moet deze import worden gezien als normale regionale handel die toevallig een grens moet passeren om de koper te bereiken.

Ook voor stieren is de Bondsrepubliek het belangrijkste land van herkomst. Haar aandeel is echter na '86 sterk gedaald. Deze daling zet zich verscherpt door in 1990. Hierdoor wordt zij als belangrijkste herkomstland verdrongen door Frankrijk. Het Franse aandeel in de invoer is ook toegenomen onder invloed van de toenemende vraag naar kwaliteitsrundvlees.

Tabel 2.5 *Herkomst van de in Nederland ingevoerde stieren (%) en de totale import (*1000)*

Herkomstland	1985	1986	1987	1988	1989	1990
België	23	7	10	17	10	10
Bondsrepubliek a)	74	90	80	56	62	40
Frankrijk	3	3	10	27	28	48
DDR b)	-	-	-	-	-	2
Overig	0	0	0	0	0	0
Totale import (*1000)	35	66	49	32	39	44

a) cijfers inclusief de voormalige DDR vanaf de Duitse eenwording op 3/10/90; b) cijfers tot 3/10/90, het moment van de Duitse eenwording.
Bron: Eurostat.

Tabel 2.6 *Herkomst van de in Nederland ingevoerde biggen (%) en de totale import (*1000)*

Herkomstland	1985	1986	1987	1988	1989	1990
België	16	1	-	12	16	2
Bondsrepubliek*	-	76	53	6	5	4
Frankrijk	-	17	22	37	4	23
Italië	-	2	19	10	39	28
Spanje	-	-	-	24	-	-
Verenigd Koninkrijk	84	4	6	11	36	53
Totale import (*1000)	1	46	4	7	4	2

a) cijfers inclusief de voormalige DDR vanaf de Duitse eenwording op 3/10/90.
Bron: Eurostat.

De invoer van biggen laat een sterk wisselend beeld zien. Hierdoor wordt nogmaals het incidentele karakter van deze invoer bevestigd. In 1990 zijn vooral het Verenigd Koninkrijk, Italië en Frankrijk leveranciers van enige betekenis geweest.

Tabel 2.7 *Herkomst van de in Nederland ingevoerde slachtvarkens (%) en de totale import (*1000)*

Herkomstland	1985	1986	1987	1988	1989	1990
België	6	15	55	72	54	49
Frankrijk	0	3	2	1	1	2
Spanje	-	-	-	-	-	12
Verenigd Koninkrijk	91	76	37	18	40	31
overige	3	6	6	9	5	6
Totale import (*1000)	19	24	20	65	47	65

Bron: Eurostat.

De import van slachtvarkens laat qua leverancierslanden een stabiel beeld zien. Door de jaren heen is België de belangrijkste leverancier. Hierbij moet vooral gedacht worden aan grenshandel en contacten met al dan niet Nederlandse mesters die over de grens wonen.

2.3 Aantal importeurs

Rundvee

In 1990 hebben circa 125 bedrijven rundvee geïmporteerd. Als er een indeling wordt gemaakt in regelmatige en incidentele importeurs van rundvee, dan behoren naar schatting 50 bedrijven tot de categorie regelmatige importeurs en doen 75 bedrijven incidenteel aan de import van rundvee. Hierbij is als criterium gebruikt dat regelmatige importeurs minimaal één keer per maand dieren importeren. Circa 30 importeurs importeren minimaal wekelijks slachtrunderen en/of kalveren voor de witvlees- of roodvleesproductie. De circa 50 regelmatige importeurs van rundvee (40%) hebben een importaandeel van 95% van de geïmporteerde slacht- en mestdieren. De import van runderen voor de fokkerij, die voornamelijk bestaat uit vleesrasen uit Oostenrijk, is meer versnipperd. De regelmatige importeurs hebben een importaandeel in fokrunderen van circa 70%. Circa 30% van de fokrunderen wordt geïmporteerd door bedrijven die deze activiteit één tot slechts enkele keren hebben uitgeoefend. Dit geldt vooral ten aanzien van de dieren die uit Frankrijk en Duitsland zijn geïmporteerd. In andere bewoordingen, de importhandel in mest- en slachtrundvee is sterker geconcentreerd en meer gespecialiseerd dan die in fokvee.

Binnen de rundveesector is de importbehoefte het grootst voor kalveren (circa 70%). Deze groep varieert van dieren van enkele weken oud die bestemd zijn voor de kalfsvleesproductie, tot vaarsjes en stiertjes van circa een half jaar, bestemd voor de roodvleesproductie. De import van dieren uit de eerste groep is sterk geconcentreerd. Tien à vijftien handelaren houden zich bezig met de import van Engelse kalveren voor de kalfsvleesproductie. Dit geldt eveneens voor de import van Poolse kalveren die ook bestemd zijn voor de vleeskalverenhoudery. De grootste importeurs hebben in die landen een dochteronderneming of joint-venture opgericht die de verzameling van de dieren coördineert. Ook het gros van de import uit België wordt verzorgd door een minimaal aantal importeurs. Daarnaast worden uit België kleine aantallen dieren geïmporteerd in het kader van regionale grenshandel. Ook een belangrijk deel van de import van kalveren uit West-Duitsland kan worden gerangschikt onder die typering.

De import uit Frankrijk is relatief kleinschalig; een groot aantal bedrijven importeert naar verhouding kleine aantallen runderen en kalveren uit dit land. Circa 60 bedrijven importeerden in 1990 Franse runderen en

kalveren. Dit heeft twee oorzaken. De eerste hangt samen met het Franse aanbod. Dit is gevarieerd naar gewichten en rassen. Het betreft groten-deels rassen die zeer geschikt zijn voor de roodvleesproductie en waarvoor in Nederland een toenemende belangstelling bestaat onder invloed van de ingekrompen melkveestapel en de toenemende belangstelling voor de produktie van een betere kwaliteit rundvlees.

De diversiteit naar ras, geslacht, gewicht en bestemming (reproductie, kalfsvleesproductie, roodvleesproductie) brengt met zich mee dat deze dieren, die bestemd zijn voor meerdere doelgroepen, in kleinere aantallen worden verhandeld. De kleinschaliger import uit Frankrijk heeft voor een deel ook een logistieke achtergrond. Frankrijk is traditioneel een bestemmingsland van Nederlands vee. Retourvracht leidt dan tot besparing op transportkosten.

Varkens

De Nederlandse import van varkens en biggen was in 1990 gering, zeker in verhouding tot de export. Hierbij gaat het vooral om fokdieren die uit het Verenigd Koninkrijk geïmporteerd worden door fokkerij organisaties, om grenshandel in biggen uit met name België en de Bondsrepubliek en om grotendeels incidentele importen van slachtvarkens uit met name België (50%). Gezien de geringe omvang van deze importen, importeren de handelaren ook andere diersoorten of houden zich bezig met de export van dieren. Zo blijken er in Nederland ongeveer 25 exporteurs van levende varkens actief te zijn, waarvan ongeveer de helft zich ook nog bezig houdt met de import. De importen van deze handelaren zijn meestal gering in omvang. Er zijn ongeveer 5 exporteurs waarvan de importhandel enige omvang heeft (meer dan 5000 stuks op jaarbasis). Zij verzorgen zo'n 60% van de import.

Algemeen

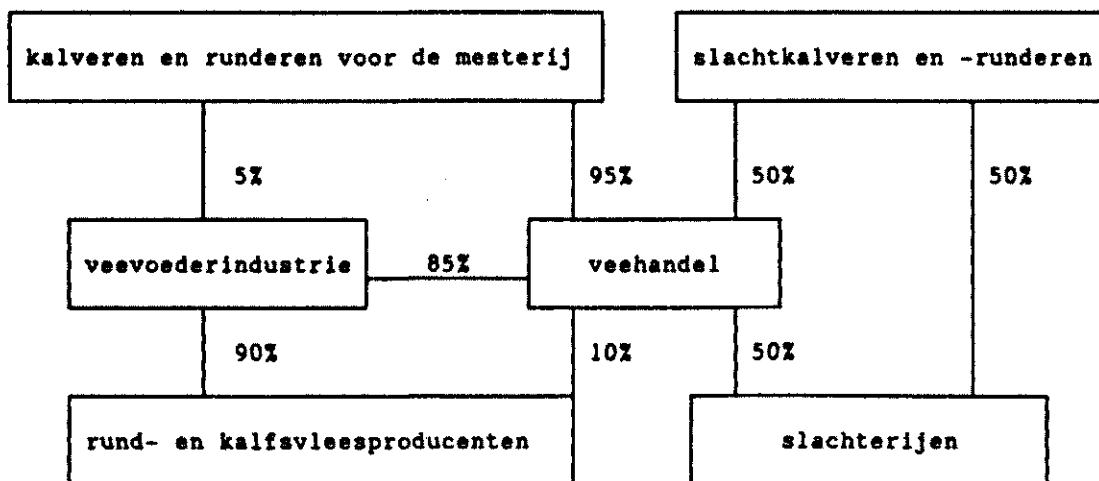
Bedacht dient te worden dat de omzet van de Nederlandse internationale veehandelaren veel groter is dan uit de im- en exportcijfers blijkt. Zo wordt bijvoorbeeld de import van Britse en Poolse kalveren in Frankrijk voor een belangrijk deel verzorgd door Nederlandse handelaren. Ook leveren Nederlandse handelaren regelmatig Poolse kalveren en Poolse en Hongaarse biggen aan Spanje. De Nederlandse veehandel verwerft hiermee een steeds groter aandeel in de internationale veehandel. Dit leidt tot meer inzicht in de internationale vraag-/aanbod- en prijsverhoudingen en een verdere versterking van de positie van de Nederlandse veehandel in Europa.

2.4 Wie importeert

Rundvee

Niet al het vee wordt geïmporteerd door de veehandel. Er zijn grofweg drie categorieën bedrijven die mest- en slachtrundvee importeren, namelijk de veehandel, veevoederindustrie en de slachterijen.

Naar schatting wordt 95% van de kalveren en runderen voor de mestrij geïmporteerd door de veehandel en minder dan 5% door de veevoederindustrie. Dit betekent dat de gespecialiseerde importeurs goed inspelen op de vraag van de kalvermelkindustrie die eigenaar is van circa 50% van de geproduceerde slachtkalveren. De import van slachtrunderen gebeurt door de veehandel en de slachterijen die ieder een aandeel hebben van circa 50%. De integratie van de voormalige DDR in de Bondsrepubliek heeft geleid tot een sterk vergrote import van slachtkoeien in een aantal EG-lidstaten, waaronder Nederland. Hierdoor hebben zich in 1990 circa 25 bedrijven meer dan in 1989 bezig gehouden met de import van levend vee. Op de fifty-fifty verhouding in de import tussen veehandel en slachterijen heeft dit geen invloed gehad. Verwacht wordt dat deze importstroom in kleinere omvang nog enige tijd zal aanhouden.

Figuur 2.1 Importstructuur mest- en slachtrundvee

Varkens

Het grootste deel van de import, 80%, wordt verzorgd door de handel. De slachterij neemt in mindere mate zelf initiatief. Gezien de uitgebreide contacten van de verschillende handelaren op de Westeuropese markt is dit ook niet zo verwonderlijk. Bij het beschrijven van de importstructuur moet ook rekening gehouden worden met het feit dat grenshandel gebaseerd is op een gegroeide relatie tussen mester, handelaar en slachterij waar toevallig een grens tussen zit.

De invoer van Oosteuropese varkens is niet mogelijk, aangezien die landen niet beschikken over een officieel varkenspest vrij (ovv-) status.

2.5 Specialisatie en schaalvergroting

De geënquêteerde veehandel verwacht dat de specialisatie en schaalvergroting in de importhandel van levend vee zullen toenemen. Daarbij tekenen zich twee richtingen van specialisatie af, namelijk een specialisatie op een beperkt aantal importlanden en een specialisatie op diersoort (dieren voor de vleesproductie versus dieren voor de slacht). In een aantal gevallen richt men hiervoor dochterondernemingen of joint-ventures op in de exportlanden. Hiermee verwerft men een voorsprong op kleinere importeurs, hetgeen tot een verdere concentratie en schaalvergroting leidt.

Een klein aantal veehandelsbedrijven groeit zelfs uit tot internationale veehandelondernemingen met meerhoofdige leiding en gespecialiseerd personeel. Dergelijke bedrijven zijn door hun omvang in staat meerdere diersoorten te verhandelen.

Op basis van de verdergaande specialisatie en schaalvergroting verwacht de geënquêteerde veehandel dat het aantal Nederlandse importeurs die actief zijn in Engeland, Frankrijk en Polen in het jaar 2000 ongeveer gehalveerd zal zijn tot respectievelijk vijf, twintig en vijf importeurs. Aan de andere kant zal er meer grenshandel ontstaan vanuit België en Duitsland door regionale veehandelaren. Op korte termijn is er tevens een importpotentieel in andere Oosteuropese landen. Op grond van de huidige invoerbepalingen kan dit potentieel echter niet worden benut als gevolg van afspraken in Benelux-verband, waardoor er slechts kalveren uit Polen en slachtrunderen uit de (voormalige) DDR, Hongarije, Polen en Tjechoslowakije geïmporteerd kunnen worden. In principe zou export uit die

landen mogelijkheden kunnen bieden aan een klein aantal Nederlandse importeurs. Veterinaire deskundigen verwachten dat in de toekomst een vrijer handelsverkeer mogelijk is wanneer er meer bekend zal zijn over de dierziektesituatie in de verschillende Oosteuropese landen.

2.6 Handelsvoorwaarden en transport

Eerder is vermeld dat de Nederlandse importveehandel steeds meer uitgroeit tot een Europese im- en exportveehandel. Deze ontwikkeling heeft meerdere oorzaken. In de eerste plaats heeft de Nederlandse veehandel al een groot aantal jaren ervaring met im- en export van vee. Dit in tegenstelling tot bijvoorbeeld de Britse veehandel. Uit gesprekken met mensen uit de sector blijkt dat de Nederlandse im- en exportveehandel zich kenmerkt door een goed vakmanschap, een goede beheersing van vreemde talen en een relatief grote flexibiliteit en inzet (men kijkt niet op een uur meer). Daarnaast worden de dieren door de Nederlandse importeur in het algemeen à contant betaald of giraal, waarbij als zekerheid een bankgarantie wordt gegeven. (LEI-mededeling 441, 1991).

Een ander sterk punt van de Nederlandse import- veehandel is het gespecialiseerde transport, met weliswaar dure, maar efficiënte transportmiddelen van hoge kwaliteit. Dit gaat gepaard met een minimale transportduur en lage sterftcijfers van circa één promille bij runderen en kalveren, circa twee promille bij biggen en circa drie promille bij slachtvarkens. Hierdoor zijn ook de premies voor transportrisicoverzekering relatief laag.

Opmerkelijk is de onafhankelijke positie van de importeurs. Importeren "in opdracht van" komt nauwelijks voor. Het is in het algemeen de importeur zelf die beslist of hij op basis van de geldende vraag-/aanbod- en prijsverhoudingen zal importeren of niet. Bij de import van (nuchtere) kalveren voor de kalfsvleesproductie is er wel een tendens tot handel op commissiebasis. Vaste prijsafspraken worden echter niet gemaakt. De prijs komt tot stand op basis van de dagelijks wisselende vraag-/aanbodverhouding. Er wordt afgerekend in converteerbare valuta. In het algemeen is dit de munteenheid van het land van herkomst, met uitzondering van Oost-Europa (meestal dollars).

2.7 Kwaliteitsaspecten

Het aanbod van rundvee in Nederland wordt bepaald door invloeden die kwantiteit en kwaliteit bepalen. Door de zuivelquotering is het binnenlandse aanbod sterk verminderd. Door het eenzijdig op melkproductie gerichte fokdoel liep bovendien de kwaliteit van de uitstoot uit de melkveestapel terug. Aan de andere kant is er een toenemende consumptieve vraag naar rundvlees van hogere kwaliteit. Teneinde de Nederlandse rund- en kalfsvleesproductie zoveel mogelijk op peil te houden, zijn er in de achterliggende jaren steeds meer runderen en kalveren geïmporteerd.

Bij de ingevoerde kalveren voor de kalfsvleesproductie uit Engeland en Duitsland gaat het om dieren die vergelijkbaar zijn met de Nederlandse kwaliteiten. De uit Polen ingevoerde kalveren zijn overwegend van het FH-veeslag dat betere vleesproductie-eigenschappen bezit dan de Nederlandse HF-kalveren. Bovendien zijn deze dieren enkele weken gezoogd door de moeder, derhalve zwaarder (47-70 kg) en hebben ze de moeilijkste periode achter de rug.

In de behoefte aan kwaliteitsdieren voor de wit- en roodvleesproductie wordt voorzien via import van nuka's en "Broutards" van vleesrassen uit vooral Frankrijk. Ook de Franse kalveren zijn enkele weken oud en van betere kwaliteit. Ook in de vraag naar kwaliteitslachtrundvee wordt grotendeels voorzien door import uit Frankrijk.

De im- en export voor levend vee maakt het dus mogelijk om te voldoen aan de specifieke vraag van de verschillende marktsegmenten. Het toelaten van dieren uit andere Oosteuropese landen (veelal van de rassen Simmenthal en Fleckvieh of kruisingen daarvan) kan tot verdere verbeteringen leiden in de afstemming van het aanbod op de vraag.

2.6 Belangenbehartiging en promotie

Zoals reeds eerder is opgemerkt, kenmerken de importeurs van levend vee zich in het algemeen door een grote mate van deskundigheid en flexibiliteit. Hierdoor zijn zij in staat eventueel optredende knelpunten in de regel zelf adequaat op te lossen. In feite liggen de enige problemen op veterinair terrein. Door de importeurs wordt meer duidelijkheid en harmonisatie van regelgeving gewenst, niet alleen in het belang van de importeurs zelf, maar in het belang van de gehele sector die nu eenmaal behoefte heeft aan importvee. Men heeft dan ook wel behoefte aan meer erkenning van het nut van de import van vee.

Aan promotionele begeleiding zeggen de meeste importeurs minder behoefte te hebben, omdat ze meestal zelf een netwerk van contacten en informatie hebben opgebouwd. Anderen zien wel wat in een informatieve brochure die "gezichtsbepalend" is voor de Nederlandse import- en/of internationale veehandel. Een gerichte verspreiding hiervan zou dat streven naar binnenlandse erkenning bovendien kunnen versterken.

De meeste im- en exporterende veehandelaren zijn uitgegroeid tot internationale veehandelondernemingen. Dit betekent dat er geen reden is de belangenbehartiging voor im- en exporteurs te scheiden.

3. VETERINAIRE ASPECTEN

3.1 Invulling, aanscherping en uitvoering van de EG-richtlijnen voor de Nederlandse situatie

Voor een overzicht van de EG-regelgeving ten aanzien van intrahandel en handel met derde landen wordt verwezen naar bijlage 1. In deze paragraaf worden de gevolgen van deze EG-regelgeving voor de Nederlandse situatie weergegeven.

De Europese regelgeving is op Benelux niveau verder vorm gegeven en ingevuld. De volgende aandachtspunten zullen hier aan de orde komen:

- de invoer van kalveren uit het Verenigd Koninkrijk (intrahandel);
- aanvullende eisen die door Nederland in Benelux verband gesteld zijn ten aanzien van handel met derde landen;
- stoppen met het enten tegen mond- en klauwzeer per 1 maart 1991 (intrahandel en handel met derde landen);
- de per 1 juli 1991 aangevraagde leucose-vrije status (intrahandel en handel met derde landen);
- invoer van varkens (intrahandel en handel met derde landen);
- toezicht op de invoer van levende dieren door de RVV, zowel bij intrahandel als bij handel met derde landen.

Het gegeven overzicht is een momentopname die afhankelijk is van de bereikte dierziektesituatie in Nederland en in het land van herkomst. Hierbij moet rekening gehouden worden met het feit dat Nederland de gezondheid van zijn veestapel op een hoog niveau heeft gebracht en dat ook graag zo wil houden. Daarom vindt er bij import van dieren een grondige veterinaire controle plaats.

- *Invoer van kalveren uit het Verenigd Koninkrijk*

De invoer van levende runderen uit het Verenigd Koninkrijk is ten gevolge van de daar heersende BSE-ziekte stil komen te liggen. Hierop is in Europees verband voor nuchtere kalveren een uitzondering gemaakt. De invoer van runderen jonger dan 6 maanden is mogelijk onder een aantal voorwaarden:

- het dier heeft een individueel oormerk met de aanduiding UK;
- de dieren worden afgezet op van te voren bij de RVV bekende mestereijen;
- de slachtrijpe dieren, met een leeftijd van maximaal 6 maanden, moeten rechtstreeks vervoerd worden van mesterij naar slachterij. Deze kanalisatie staat onder toezicht van de RVV;
- vervoer vanaf een mesterij is verboden tenzij er toestemming door de RVV verleend wordt.

- *Aanvullende eisen in Benelux-verband ten aanzien van handel met derde landen*

Voor de handel met derde landen kunnen de afzonderlijke lidstaten individuele maatregelen treffen. Dit is bijvoorbeeld het geval met de import uit Oost-Europa. De Benelux-landen hebben besloten dat gezien de dierziektesituatie, het toezicht hierop van de veterinaire organisaties en de betrouwbaarheid van de bijbehorende certificaten:

- er alleen import toegestaan is van nuchtere kalveren uit Polen;
- invoer van slachtrunderen uit Oost-Europa mogelijk is mits de dieren na goedkeuring voor invoer direct naar een slachthuis vervoerd worden en aldaar worden geslacht.

Andere EG-lidstaten kunnen, uitgaande van hun eigen dierziektesituatie, ten aanzien van Oost-Europa een meer open beleid voeren. Als voorbeeld hiervan kan Italië genoemd worden. De algemene dierziektesituatie

heeft daar een dusdanig niveau dat invoer van dieren uit Oost-Europa geen bedreiging vormt voor de gezondheid van de eigen veestapel, dit in tegenstelling tot de Nederlandse situatie.

Voor de invoer van nuchtere kalveren uit Polen is ontheffing verleend. Aan deze ontheffing zijn een aantal voorwaarden verbonden:

- de nuchtere kalveren moeten door middel van een rond gat in het midden van het rechteroor herkenbaar zijn. Tevens moet er sprake zijn van individuele oormerken;
- de nuchtere kalveren moeten vrij zijn van klinische ziekteverschijnselen en behandeld zijn tegen ectoparasieten;
- de nuchtere kalveren moeten afkomstig zijn van een rundveebeslag waar de laatste 3 jaar geen endemische runderleucose geconstateerd is en dat officieel tbc-vrij is.

Bij invoer in Nederland worden de dieren gecontroleerd door de RVV. Een RVV-ambtenaar verbreekt ook de verzegeling bij aankomst op het bedrijf. Tijdens de mestperiode blijven de dieren onder toezicht van de RVV staan. Na aankomst op het bedrijf moeten de dieren binnen 7 dagen voorzien zijn van DBH-oormerken.

- Stoppen met het enten tegen mond- en klauwzeer

Nederland is per 1 maart 1991 gestopt met het enten tegen mond- en klauwzeer. Dit heeft na veelvuldig EG-overleg geresulteerd in het feit dat er geen dieren meer ingevoerd mogen worden die na 4 april 1991 geënt zijn. Kalveren hebben geen last van deze maatregel, aangezien ze niet geënt worden.

- De aangevraagde leucose-vrije status

Nederland heeft per 1 juli 1991 de leucose-vrije status aangevraagd. Dit heeft gevolgen voor de invoer van fok- en gebruiksrunderen. Slachtrunderen zijn hiervan uitgezonderd omdat zij na invoer direct afgevoerd worden en niet toegevoegd worden aan het rundveebeslag.

In principe moeten de fok- en gebruiksrunderen afkomstig zijn uit een leucose-vrij rundveebeslag. Wanneer de dieren afkomstig zijn uit een niet leucose-vrij rundveebeslag kan dit alleen betrekking hebben op mestdieren (kalveren en runderen). Deze mestdieren zijn jonger dan 30 maanden, hun afzet is gekanaliseerd en het slachten van deze dieren staat onder toezicht. Op deze manier wordt getracht te voorkomen dat deze dieren alsnog toegevoegd worden aan leucose-vrije rundveebeslagen.

- Invoer van varkens

Gezien de officieel varkenspest vrij (ovv-)status van Nederland is invoer van varkens uit landen/gebieden die deze status niet hebben, onmogelijk.

- Toezicht op de invoer van levende dieren

De invoer van levende dieren staat in Nederland onder streng toezicht. Dit is ook niet geheel zonder reden. Nederland heeft de gezondheid van de veestapel door jarenlange voorlichting en investeringen op een hoog niveau gebracht. Dit probeert men vanzelfsprekend te handhaven, ook gelet op het belang van een gezonde veestapel voor de Nederlandse exportpositie.

De invoer van dieren gaat altijd gepaard met risico's. De overheid heeft getracht dit te ondervangen door de import vergezeld te doen gaan van gezondheidscertificaten. Deze certificaten garanderen de gezondheid van het dier, overeenkomstig de EG-richtlijn voor intrahandel en handel met derde landen.

Wanneer zo'n systeem opgezet wordt, moet er vanzelfsprekend ook een controle plaatsvinden. Dit gebeurt in Nederland door de RVV bij binnenkomst van de dieren. Alleen is in de loop der jaren het aantal regels waaraan de import van dieren gebonden is dusdanig uitgebreid, dat een flexibele en eenduidige afhandeling aan de grens steeds moeilijker te

realiseren valt. Dit is een klacht die men steeds vaker hoort bij de importerende veehandel. Verder zijn veelvuldig gehoorde klachten: de strikte openingstijden, de subjectieve interpretatie van de regels en het langdurig oponthoud aan de grens.

Een veel gemaakte opmerking is of er niet naast het huidig onderscheid tussen fok- en gebruiksvee en slachtvee, ook nog een categorie mestvee geïntroduceerd zou kunnen worden. Immers deze dieren worden na een bepaalde mestperiode afgevoerd naar de slachterij. Deze categorie zou qua controle en vereiste certificaten meer richting slachtvee moeten gaan dan richting fok-en gebruiksvee wat nu nog het geval is. Mestvee wordt ook niet gebruikt voor reproductie, dit in tegenstelling tot fokdieren.

Een andere vraag bij controle van de invoer is in hoeverre mest- en slachtvee steekproefsgewijs gecontroleerd zou kunnen worden. Een dergelijk systeem zou voor de RVV een arbeidsbesparing en voor de importerende veehandel een tijdbesparing opleveren.

4. POTENTIËLE LEVERANCIERSLANDEN

4.1 Inleiding

Alvorens voor de verschillende geselecteerde Westeuropese landen een beeld te schetsen van de in- en uitvoer van vee en vlees en de voorzieningsbalans voor kalfs-, rund- en varkensvlees wordt verwezen naar bijlage 2. Hierin wordt een overzicht gegeven van de ontwikkeling van de veestapel voor de verschillende landen in de periode 1985-1990.

Voor het eerst sinds 1983 is er in 1990 weer sprake van een toename van de rundveestapel in de Europese Gemeenschap. Dit wordt in belangrijke mate veroorzaakt door de toename van de vleesveestapel, terwijl de melkveestapel verder afneemt (melkquotering).

De Europese varkensstapel is in 1990 licht toegenomen ten opzichte van het voorgaande jaar maar nog beduidend lager dan in het topjaar 1985.

4.2 België

4.2.1 Produktie, in- en uitvoer van vee en vlees, consumptie en zelfvoorzieningsgraad van vlees

Om inzicht te krijgen in het mogelijke exportpotentieel van België wordt voor kalveren, runderen en varkens een overzicht gegeven van de voorzieningsbalans voor vlees en de uit- en invoer van levend vee.

Kalveren

De bruto produktie van kalfsvlees is na 1987 gedaald. Deze lagere bruto produktie gaat samen met een lagere consumptie en een hoge, zich stabiliserende, zelfvoorzieningsgraad.

Deze tendens zet zich voort in 1990 en naar verwachting ook in 1991. Niet alleen de bruto produktie zal verder dalen maar ook de binnenlandse consumptie. De verandering van de bruto produktie zal respectievelijk 10,9% en 2,9% bedragen. De binnenlandse consumptie zal met respectievelijk 3,2 % en 4,2% afnemen. Dit zou gecombineerd met een toename van de veestapel in 1990 en 1991 met respectievelijk 3,5% en 2,4%, de potentie om kalveren te exporteren kunnen vergroten (Gira). Alleen is het nog maar de vraag of die kalveren niet in toenemende mate in België blijven en daar gebruikt worden voor de roodvleesproduktie.

Ondanks de groei van de veestapel neemt de uitvoer van kalveren af. Dit resulteert in een dalend uitvoeroverschot. België blijkt een toene-

Tabel 4.1 Voorzieningsbalans van kalfsvlees (*1000 ton)

	1985	1986	1987	1988	1989
Bruto produktie	43	42	46	44	38
Export	11	12	12	15	12
Import	3	3	3	2	2
Zelfvoorzieningsgraad (%)	134	136	131	157	152
Consumptie (kg/hoofd)	3,1	3,0	3,4	2,7	2,4

Bron: Eurostat.

Tabel 4.2 *Uit- en invoer van kalveren (*1000 dieren)*

	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Uitvoer	173	177	173	157	151	118
Invoer	80	104	115	91	93	101
Saldo	+93	+73	+68	+66	+58	+17
Uitvoer naar Nederland	119	149	148	143	135	112

Bron: Eurostat.

mende eigen behoefte te hebben. De uitvoer naar Nederland is in 1990 met 17% afgenomen. Absoluut gezien gaat nog een groot deel van de kalveren naar Nederland.

Runderen

De bruto produktie van rundvlees is na 1986 gedaald. Gecombineerd met een dalende consumptie en een stijgende zelfvoorzieningsgraad zou dit mogelijkheden voor de export van slachtdieren kunnen betekenen.

Echter voor 1990 en 1991 wordt naast een stijging van de veestapel ook een lichte stijging van de bruto produktie verwacht met respectievelijk 0,3% en 1,0%. De binnenlandse rundvleesconsumptie zal eerst nog verder dalen in 1990 met 3,2% om vervolgens in 1991 zich licht te herstellen, +0,5% (Gira). Hieruit blijkt dat er een toenemend aantal kalveren voor de eigen rundvleesproduktie gebruikt wordt. Het is dus nog maar de vraag of de export van levende dieren zal toenemen.

De uitvoer van runderen heeft zich na het dieptepunt in 1987 op een hoger niveau hersteld. In 1990 blijkt men echter op een nieuw dieptepunt aangekomen te zijn met slechts een uitvoersaldo van 10.000 stuks. Van de totale uitvoer gaat een klein deel, 16.000 stuks, naar Nederland, hoofdzakelijk koeien. Vaarzen en koeien worden voornamelijk geëxporteerd naar Frankrijk en stieren naar Italië. Deze landen blijken dus een grote

Tabel 4.3 *Voorzieningsbalans van rundvlees (*1000 ton)*

	1985	1986	1987	1988	1989
Bruto produktie	299	303	290	292	285
Export	75	87	98	110	113
Import	29	27	29	26	28
Zelfvoorzieningsgraad (%)	126	137	135	148	150
Consumptie (kg/hoofd)	23,3	21,7	20,9	19,2	18,4

Bron: Eurostat.

Tabel 4.4 *Uit- en invoer van runderen (*1000 dieren)*

	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Uitvoer	70	82	56	76	90	63
Invoer	28	33	38	32	40	53
Saldo	+42	+49	+18	+44	+50	+10
Uitvoer naar Nederland	15	10	9	16	15	16

Bron: Eurostat.

Tabel 4.5 Ontwikkeling van het uitvoersaldo voor varzen, koeien en stieren (*1000 dieren)

	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Vaarzen	+ 1	+ 4	-12	-12	-17	-20
Koeien	+19	+27	+13	+36	+41	+15
Stieren	+22	+18	+17	+20	+26	+15

Bron: Eurostat.

zuigkracht uit te oefenen op de Belgische rundveemarkt. De uitvoer van runderen bestaat voornamelijk uit koeien, voor varzen is er zelfs sprake van een importsaldo (tabel 4.5).

Varkens

De bruto produktie van varkensvlees is toegenomen met 23% in de periode 1985-1989. Dit is gepaard gegaan met een stijgende zelfvoorzieningsgraad en een consumptie die schommelt rond de 47 kg/hoofd. De bruto produktie is in 1990 met 10,9% afgenomen maar voor 1991 wordt weer een stijging van 12,6% verwacht. Hierdoor wordt enigszins een gelijke tred gehouden met de ontwikkeling in de binnenlandse varkensvleesconsumptie in 1990 en 1991 die eerst afneemt met 7,2% om vervolgens met 9,1% toe te nemen (Gira).

Door een uitbraak van klassieke varkenspest in 1990 is er een grove trend breuk ontstaan in de ontwikkeling van de varkensstapel. Hierdoor zal de varkensstapel in 1990 nog een stijging laten zien van 3,8% om vervolgens in 1991 met 3,5% af te nemen zodat de stapel zich weer op het niveau van 1989 bevindt (Gira).

De uitvoer van biggen is in vergelijking met de invoer te verwaarlozen. Er is dus ook sprake van een fors importsaldo dat de laatste jaren alleen maar toegenomen is. Dit betekent dat qua exportpotentieel van België weinig te verwachten valt. De export betreft hier voornamelijk dieren van het Piétrain ras die in Nederland maar weinig worden gehouden. Van de uitvoer ging in 1990 74% naar Frankrijk.

Tabel 4.6 Voorzieningsbalans van varkensvlees (*1000 ton)

	1985	1986	1987	1988	1989
Bruto produktie	676	701	753	806	830
Export	299	348	382	377	403
Import	66	66	63	44	47
Zelfvoorzieningsgraad (%)	144	145	162	167	172
Consumptie (kg/hoofd)	46,0	47,1	45,5	47,0	46,7

Bron: Eurostat.

Tabel 4.7 Uit- en invoer biggen (*1000)

	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Uitvoer	3	7	6	2	6	8
Invoer	418	802	1.017	1.152	1.364	979
Saldo	-415	-795	-1.011	-1.150	-1.358	-971
Uitvoer naar Nederland	0	0	0	0	0	0

Bron: Eurostat.

Tabel 4.8 Uit- en invoer slachtvarkens (*1000 dieren)

	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Uitvoer	528	764	941	960	988	526
Invoer	558	636	565	351	245	455
Saldo	-30	+128	+376	+609	+743	+71
Uitvoer naar Nederland	1	3	11	41	26	24

Bron: Eurostat.

Voor slachtvarkens is er vanaf 1986 sprake van een toenemend uitvoeroverschot. De invoer staat duidelijk onder neerwaartse druk. Het aandeel van Nederland in de uitvoer is minimaal ondanks de grote potentie. Dit is ook niet zo verwonderlijk omdat Nederland gezien zijn eigen biggen en varkensproductie een kleine importbehoefte heeft. De handel die dan toch gebeurt, is hoofdzakelijk grenshandel. De grootste afnemers van Belgische slachtvarkens zijn Frankrijk en Italië met respectievelijk 58% en 26%.

De gevolgen van de varkenspestproblematiek hebben hun weerslag op de in- en uitvoer van slachtvarkens en biggen. Hopelijk zal de Belgische overheid het varkenspestprobleem uiteindelijk overwinnen zodat na 1991 de varkensstapel en de in- en uitvoercijfers weer een normale en voorspelbare ontwikkeling laten zien.

4.2.2 Dierziektesituatie

De varkenssector in België is in 1990 zwaar getroffen door een heftige uitbraak van klassieke varkenspest in de regio's Antwerpen, West- en Oost-Vlaanderen. Zoals het er nu uitziet is de ziekte onder controle en kan er één jaar na de laatste uitbraak in deze regio's weer de OVV-status verkregen worden. Wanneer de OVV-status geldt voor de verschillende regio's, kan er weer geëxporteerd worden.

In de rundersector is ook nog sprake van een aantal veeziekten. Zo is er in Zuid-België nog steeds sprake van brucellosis. De Belgische overheid heeft als streven dat deze ziekte over enige jaren verdwenen zal zijn. Ook wordt er aandacht besteed aan het leucose probleem. Dit blijkt wijder verspreid dan men in eerste instantie verwachtte.

4.2.3 Toekomstverwachting

Op basis van de verzamelde gegevens kan voor België een volgend overzicht worden gemaakt.

De potentie van België wordt in de eerste plaats bepaald door het saldo uit-/invoer. Bij een positief saldo kunnen er dieren geëxporteerd worden. Verder wordt het ontstaan van handelsstromen niet alleen bepaald door het aanbod maar ook door het bestaan van prijsverschillen op de verschillende markten.

Uit tabel 4.9 blijkt dat België in de toekomst potentieel heeft voor de uitvoer van koeien, stieren en slachtvarkens. Mede gezien het nu nog kleine aandeel van Nederland in de uitvoer en de groei van het uitvoeroverschot de afgelopen jaren zou Nederland meer uit België kunnen importeren dan nu het geval is. Het Nederlandse marktsegment voor het Belgische rundveeaanbod lijkt echter niet groot. De Nederlandse import uit België is ook gericht op de kwalitatief betere vleesrassen waarvoor in Nederland een kleine maar groeiende behoefte bestaat. Gezien de concurrentie van Frankrijk en Italië op de Belgische markt blijkt dat de prijs die tot stand komt bij de huidige vraag-aanbodverhouding te hoog is voor afzet op de Nederlandse markt.

Tabel 4.9 Overzicht exportpotentieel België (1990)

Diersoort	Saldo uit- /invoer	Veran- dering saldo	Aandeel NL in uitvoer	Mogelijke groei NL aandeel	Marktaan- trekke- lijkheid
Kalveren	Overschot	-	95%	n	Gemiddeld
Vaarzen	Tekort	+	38%	n	Gemiddeld
Koeien	Overschot	-	28%	j	Gemiddeld
Stieren	Overschot	-	19%	j	Gemiddeld
Biggen	Tekort	-	0%	n	Gering
Slachtvarkens	Overschot	-	5%	j	Gering

Voor *slachtvarkens* kan hier nogmaals opgemerkt worden dat er in Nederland gezien de eigen produktie nauwelijks sprake is van een import-behoefte. Een slachterij kan echter wel overgaan tot het importeren wanneer het gelet op de bezettingsgraad en de aankooprijks voordelig is om Belgische varkens te kopen.

De *kalveren* nemen een speciale plaats in. Nederland heeft nog steeds een grote behoefte aan kalveren. Voor een deel wordt in deze behoefte voorzien door Belgische kalveren. Echter het aandeel van Nederland in de Belgische uitvoer is moeilijk te vergroten gezien het huidige grote aandeel en de dalende omvang van de totale Belgische uitvoer.

De ontwikkelingen na 1992 zullen in belangrijke mate bepaald worden door de veestapel en de bruto produktie van vlees. Voor het eerst sinds 1984 zal de Europese rundveestapel in 1990 en 1991 weer licht toenemen. In België zal de rundveestapel iets sterker toenemen. Hierbij moet gezien de melkquotering niet gedacht worden aan uitbreiding van de melkveestapel maar meer richting vleesvee. Gezien de zuigkracht vanuit Frankrijk en Italië zal dit potentieel in toenemende mate naar die landen gaan.

Voor de varkenssector zal er na 1992 ook weinig veranderen. Nederland zal een land met een grote varkenspopulatie blijven. Gezien de Nederlandse kostprijs van mestbiggen en slachtvarkens zal de importbehoefte minimaal zijn. Wanneer er bijvoorbeeld door de gevolgen van de mestproblematiek een stijging van de kostprijs plaatsvindt, zal dit beeld gewijzigd kunnen worden. Echter hiervoor wordt naar een oplossing gezocht die de exportpositie van Nederland zo min mogelijk ondermijnd.

4.3 Bondsrepubliek Duitsland

4.3.1 Produktie, in- en uitvoer van vee en vlees, consumptie en zelfvoorzieningsgraad van vlees

Hieronder volgt een overzicht van de voorzieningsbalans voor kalfs- en rundvlees en de uit- en invoer van kalveren en runderen gericht op mogelijke export van deze dieren naar Nederland. Hierbij moet opgemerkt worden dat door de Duitse eenwording de cijfers in tabel 4.10 - 4.15 voor de Bondsrepubliek vanaf 3 oktober 1990 inclusief de voormalige DDR zijn. De gebruikte Gira cijfers hebben betrekking op het 'vroegere' West-Duitsland. Voor meer informatie omtrent de voormalige DDR wordt verwezen naar paragraaf 4.7.

Kalveren

De bruto produktie van kalfsvlees is de afgelopen jaren afgenomen met 29%. Dit is samen gegaan met een dalende consumptie en een licht stijgende zelfvoorzieningsgraad, die overigens nog ver onder de 100% ligt.

Deze tendens zet zich voort in 1990. De bruto produktie zal samen met de binnenlandse kalfsvleesconsumptie verder afnemen met respectievelijk 18,6% en 1,4%. Vervolgens zal in 1991 een licht herstel optreden zodat de bruto produktie met 2,1% en de consumptie met 1,4% zal toenemen (Gira).

Deze ontwikkeling gaat samen met een verdere afname van de rundveestapel in 1990 en 1991 met respectievelijk 0,7% en 1,2% (Gira). Dit heeft vanzelfsprekend ook gevolgen voor het aantal geboren kalveren. De mogelijkheden voor de uitvoer van kalveren komen op deze manier verder onder druk te staan.

Tabel 4.10 Voorzieningsbalans van kalfsvlees (*1000 ton)

	1985	1986	1987	1988	1989
Bruto produktie	83	85	85	74	59
Export	4	3	3	6	3
Import	27	23	23	17	12
Zelfvoorzieningsgraad (%)	78	82	78	81	82
Consumptie (kg/hoofd)	1,7	1,7	1,8	1,5	1,2

Bron: Eurostat.

Tabel 4.11 Uit- en invoer van kalveren (*1000 dieren)

	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Uitvoer	275	283	223	202	214	164
Invoer	208	194	254	274	262	332
Saldo	+67	+89	-31	-72	-48	-168
Uitvoer naar Nederland	15	28	26	22	37	43

Bron: Eurostat.

De uitvoer van kalveren staat door de zuivelquotering onder een neerwaartse druk, resulterend in een afnemend uitvoeroverschot. Dit is sinds 1987 een tekort geworden. Het aandeel van Nederland in de uitvoer neemt toe en dat terwijl er niet echt sprake is van een potentieel, gelet op het importsaldo. Italië blijkt ook op deze markt, gezien zijn binnenlandse behoefte, een grote zuigkracht uit te oefenen. Van de uitvoer ging in 1990 ruim de helft naar Italië.

Runderen

Na het topjaar (vergroete uitstoot door de melkquotering) 1986 heeft de bruto rundvleesproduktie zich gestabiliseerd in de jaren 1988 en 1989. Dit is vergelijkbaar met Nederlandse situatie. De consumptie en zelfvoorzieningsgraad zijn ook redelijk stabiel en bevinden zich op het niveau van 1985.

De bruto produktie is in 1990 met 5,8% toegenomen. Dit hangt in sterke mate samen met ontwikkelingen in de melkveehouderijsector en in de voormalige DDR. Voor 1991 wordt daarom weer een daling verwacht van 1,9%. De binnenlandse rundvleesconsumptie laat voor 1990 nog een stijging zien van 0,6% om vervolgens in 1991 gelijk te blijven (Gira).

Tabel 4.12 Voorzieningsbalans van rundvlees (*1000 ton)

	1985	1986	1987	1988	1989
Bruto produktie	1.513	1.654	1.619	1.539	1.542
Export	433	576	463	467	601
Import	274	277	289	292	300
Zelfvoorzieningsgraad (%)	116	125	121	114	115
Consumptie (kg/hoofd)	21,4	21,7	21,9	22,0	21,6

Bron: Eurostat.

Tabel 4.13 Uit- en invoer van runderen (*1000 dieren)

	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Uitvoer	119	155	118	92	134	197
Invoer	61	50	67	81	76	80
Saldo	+58	+105	+51	+11	+58	-117
Uitvoer naar Nederland	39	71	63	48	67	98

Bron: Eurostat.

Tabel 4.14 Ontwikkeling van het uitvoersaldo voor vaarzen, koeien en stieren (*1000 dieren)

	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Vaarzen	+18	+17	+16	+16	+21	+25
Koeien	- 7	- 2	+ 8	+17	+28	+92
Stieren	+47	+90	+27	-22	+9	0

Bron: Eurostat.

De uitvoer van runderen laat een wisselend beeld zien. Voor vaarzen wordt er over de verschillende jaren heen een uitvoeroverschot gerealiseerd. Voor koeien en stieren wisselt dit, echter voor beide werd in 1990 een positief overschot gerealiseerd. Van de totale uitvoer gaat een behoorlijk deel naar Nederland. Dit zijn met name koeien. De vaarzen en stieren gaan voor een groot deel, ruim 50%, naar Italië.

Door de handel met de DDR ten gevolge van de eenwording met de Bondsrepubliek is er in 1990 sprake geweest van een grotere invoer van slachtdieren (met name slachtkoeien), waarvan een gedeelte in de Bondsrepubliek Duitsland geslacht is. Hierdoor wordt het beeld van in- en uitvoer voor 1990 enigszins verstoord.

4.3.2 Dierziektesituatie

De Bondsrepubliek Duitsland heeft meer moeite met de dierziektesituatie voor varkens dan voor runderen. Zo is er in de Bondsrepubliek Duitsland weer sprake van een toenemend aantal gevallen van klassieke varkenspest. Dit komt met name voor in de regio's Hessen en Rijnland-Palts.

In de rundersector was tot de eenwording van de Bondsrepubliek Duitsland en DDR sprake van een gezonde dierziektesituatie. Echter gezien het leucose probleem in de voormalige DDR duikt deze ziekte ook weer op in het westelijk deel van de Bondsrepubliek. De consequenties hiervan worden onder ogen gezien en er zullen maatregelen worden getroffen om dit op te lossen.

4.3.3 Toekomstverwachting

Het voorafgaande kan samengevat worden in het volgend overzicht.

Tabel 4.15 Overzicht exportpotentieel Bondsrepubliek Duitsland (1990)

Diersoort	Saldo uit-/ uitvoer	Veran- dering saldo	Aandeel NI in uitvoer	Mogelijke groei NI aandeel	Marktaan- trekke- lijkheid
Kalveren	Tekort	-	26%	n	gemiddeld
Vaarzen	Overschot	+	17%	j	gemiddeld
Koeien	Overschot	+	71%	j	gemiddeld
Stieren	Overschot	-	30%	n	gemiddeld

De potentie van de Bondsrepubliek Duitsland wordt in de eerste plaats bepaald door het saldo van uit- en invoer en de ontwikkeling van dit saldo. Hieruit blijkt dat Duitsland potentie heeft voor *vaarzen en koeien*. Of deze potentie resulteert in een groeiend Nederlands aandeel in de uitvoer is nog maar de vraag. Dit is niet alleen afhankelijk van de concurrentie op de markt en de prijs die tot stand komt maar ook van het reeds gereali-seerde marktaandeel.

Nederland heeft een groot aandeel in de uitvoer van *koeien*. Deze koeien zijn hoofdzakelijk afkomstig uit de melkveehouderijsector. Bij de huidige prijzen is het aantrekkelijk om deze dieren in Nederland te slach-ten. Gezien het huidige grote aandeel van Nederland in de uitvoer zal het moeilijk zijn dit aandeel verder te vergroten.

In de uitvoer van *vaarzen en stieren* heeft Nederland een kleiner aan-deel zodat dit nog vergroot zou kunnen worden. Deze mogelijkheid wordt echter in belangrijke mate beperkt door de aanwezigheid van één belang-rijke concurrent, Italië. Gezien de grote binnenlandse behoefte en de prijs die men bereid is te betalen, zal een groot deel van het potentieel weggezogen worden.

In het algemeen moet worden gesteld dat de effecten van de aanslui-ting van de voormalige DDR bij de Bondsrepubliek op de toekomstige ont-wikkeling van de uitvoersaldi moeilijk zijn in te schatten. Om hier enig inzicht in te krijgen, wordt verwezen naar paragraaf 4.7.

In de toekomst wordt het aanbod van *kalveren en runderen* in de melk-veehouderijsector bepaald door de melkquotering. Bij een stijgende produk-tiviteit zal het aantal koeien en daarmee het aantal kalveren verder afne-men. De vrijgekomen ruimte zal opgevuld worden met vleesvee. Alleen zal dit vee slechts in geringe mate zijn weg naar Nederland vinden gelet op de aanwezigheid van Italië en de typisch Nederlandse behoefte, die gekenmerkt wordt door lagere kwaliteiten en bijbehorende lagere prijzen.

4.4 Frankrijk

4.4.1 Produktie, in- en uitvoer van vee en vlees, consumptie en zelfvoor-zieningsgraad van vlees

Om inzicht te krijgen in een mogelijk exportpotentieel van Frankrijk wordt voor kalveren, runderen en varkens een overzicht gegeven van de voorzieningsbalans voor vlees en de uit- en invoer van levend vee.

Kalveren

De bruto produktie van kalfsvlees is dalende bij een dalende consumptie en zelfvoorzieningsgraad. Voor de komende jaren wordt een verdere daling van bruto produktie verwacht met 0,6% die zich pas in 1991 kenbaar zal maken. De binnenlandse kalfsvleesconsumptie zal echter al in 1990 met 2,2% afnemen om vervolgens in 1991 enigszins toe te nemen met 0,6%. De rundveestapel vertoont een stijging van 0,8% in 1990 die zich in iets mindere mate, 0,6%, voortzet in 1991 (Gira). Wanneer de ontwikkeling van de veestapel gecombineerd wordt met een dalende bruto produktie betekent dit per saldo dat er meer kalveren voor de vleesproduktie of export vrijkomen.

Tabel 4.16 Voorzieningsbalans van kalfsvlees (*1000 ton)

	1985	1986	1987	1988	1989
Bruto produktie	387	393	389	351	312
Export	20	18	18	32	9
Import	21	23	19	35	27
Zelfvoorzieningsgraad (%)	108	109	108	108	103
Consumptie (kg/hoofd)	6,5	6,5	6,5	5,8	5,4

Bron: Eurostat.

Tabel 4.17 Uitvoer van kalveren (*1000 dieren)

	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Uitvoer	905	1.014	853	729	656	561
Invoer	210	254	339	184	224	310
Saldo	+695	+760	+514	+545	+432	+251
Uitvoer naar Nederland	38	61	66	74	77	85

Bron: Eurostat.

De uitvoer van kalveren is dalende, terwijl de invoer toeneemt. Van de uitvoer gaat een klein maar groeiend deel naar Nederland. Dit zijn zowel de "gewone" zwartbonte kalveren, afkomstig van melkveehouderijbedrijven, als kalveren van vleesrassen. De grootste afnemer is Italië met 56% van de uitvoer, gevolgd door Nederland met 15%. De uitvoer van kalveren zal door de toenemende eigen behoefte verder onder druk komen te staan.

Runderen

De bruto produktie van rundvlees is na 1987 afgenomen en ligt nu onder het niveau van 1985. De consumptie herstelt zich en de zelfvoorzieningsgraad is dalende.

De binnenlandse rundvleesconsumptie is in 1990 nog afgenomen met 2,2% om vervolgens in 1991 licht te stijgen met 0,6%. De bruto produktie is bij een enigszins toenemende rundveestapel in 1990 met 1,7% toegenomen en voor 1991 verwacht men opnieuw een stijging van 2,3% (Gira). Dit kan voor een deel verklaard worden uit het toegenomen aantal kalveren die gebruikt worden voor de rundvleesproduktie.

Tabel 4.18 Voorzieningsbalans van rundvlees (*1000 ton)

	1985	1986	1987	1988	1989
Bruto produktie	1.652	1.675	1.740	1.652	1.531
Export	440	528	453	417	523
Import	301	301	287	283	330
Zelfvoorzieningsgraad (%)	121	120	125	121	109
Consumptie (kg/hoofd)	24,7	25,2	25,1	24,5	25,0

Bron: Eurostat.

Tabel 4.19 Uit- en invoer van runderen (*1000 dieren)

	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Uitvoer	679	750	791	903	846	860
Invoer	40	63	38	51	58	70
Saldo	+639	+687	+753	+852	+788	+790
Uitvoer naar Nederland	1	2	10	12	14	27

Bron: Eurostat.

Tabel 4.20 Ontwikkeling van het uitvoersaldo voor vaarzen, koeien en stieren (*1000 dieren)

	1985	1986	1987	1988	1989	1990
vaarzen	+ 89	+109	+152	+146	+133	+129
koeien	-15	-22	-6	-28	-31	-35
stieren	+565	+600	+607	+734	+686	+696

Bron: Eurostat.

De uit- en invoer van Frankrijk resulteert in een aanzienlijk uitvoersaldo. Dit wordt in belangrijke mate gedragen door de uitvoer van stieren, voor koeien is er sprake van een importsaldo. Van de totale uitvoer gaat slechts 3% naar Nederland, voornamelijk stieren. De Franse markt wordt gekenmerkt door de aanwezigheid van vleesrassen. Hiervoor is in Nederland slechts een klein maar groeiend marktsegment. Nederland heeft meer behoefte aan dieren van een mindere kwaliteit waarvoor een lagere prijs betaald wordt.

Een gedeelte van de invoer zijn dieren van verschillende vleesrassen die niet alleen gebruikt worden voor de roodvleesproduktie maar ook voor de opbouw van een eigen reproductiestapel. Voor deze dieren wordt ook een hogere prijs betaald. Deze Nederlandse reproductiestapel heeft de afgelopen jaren een dusdanige omvang bereikt dat de invoer hiervoor dalende is. De belangrijkste afnemers op de Franse markt zijn Italië (vaarzen en stieren) en België (koeien).

Varkens

De bruto produktie van varkensvlees is in 1989 op het niveau van 1988 gebleven. Dit is een stijging van 13% ten opzichte van 1985. De consumptie vertoont tot 1988 een stijging waarna zich een lichte daling voltrekt in 1989. De zelfvoorzieningsgraad stijgt maar is nog lang geen 100%.

In 1990 is de bruto produktie toegenomen met 1,5% en voor 1991 verwacht men een daling van 0,9%. Hiermee wordt vertraagd gereageerd op de ontwikkeling van de binnenlandse varkensvleesconsumptie die in 1990 met 0,9% afneemt en vervolgens in 1991 weer toeneemt met 0,7%. Verder vertoont de varkensstapel in 1990 een toename van 4,4%, voor 1991 wordt een licht daling verwacht van 0,7% (Gira).

De uitvoer is na 1988 aanzienlijk afgenomen bij een sterk groeiende invoer. Dit resulteert in een aanzienlijk importsaldo in 1990. Van een exportpotentieel is geen sprake en van de uitvoer gaat erg weinig naar Nederland. België is de belangrijkste afnemer op de Franse markt, 92%.

Tabel 4.21 Voorzieningsbalans van varkensvlees (*1000 ton)

	1985	1986	1987	1988	1989
Bruto produktie	1.571	1.591	1.646	1.779	1.779
Export	69	95	129	192	189
Import	357	383	431	447	441
Zelfvoorzieningsgraad (%)	81	81	81	84	85
Consumptie (kg/hoofd)	35,3	35,5	36,5	37,7	37,3

Bron: Eurostat.

Tabel 4.22 Uit- en invoer van biggen (*1000 dieren)

	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Uitvoer	170	474	428	203	111	48
Invoer	192	298	326	464	645	605
Saldo	-22	+176	+102	-261	-534	-557
Uitvoer naar Nederland	-	8	-	0	0	0

Bron: Eurostat.

Tabel 4.23 Uit- en invoer van slachtvarkens (*1000 dieren)

	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Uitvoer	54	124	101	88	68	104
Invoer	1.276	1.313	1.275	1.034	847	678
Saldo	-1.222	-1.189	-1.174	-946	-779	-574
Uitvoer						
Naar Nederland	0	1	0	1	1	0

Bron: Eurostat.

Zowel de uit- als de invoer van slachtvarkens is na 1986 afgenomen. Toch is er nog steeds een aanzienlijk importsaldo waardoor er geen sprake is van een exportpotentieel. Van de uitvoer gaat een zeer beperkt deel naar Nederland. De grootste afnemer is Italië met 65%.

4.4.2 Dierziektesituatie

In de varkenssector is de dierziektesituatie te vergelijken met de situatie in Nederland. In 1990 zijn slechts 3 gevallen van klassieke varkenspest gemeld (Nederland 2).

In de rundersector ligt de situatie anders. Daar is in sommige departementen nog sprake van dierziekten die de intrahandel stil leggen. Zo is er in enkele departementen in het zuiden van Frankrijk nog sprake van met tbc besmette runderen. Brucellose vormt een nog groter probleem voor de rundersector. Zo is er niet alleen in het zuiden, waar de rundveehouderij van geringe omvang is, maar ook in departementen grenzend aan de Pyreneeën of de Alpen en op bedrijven in de Ardennen en in Lotharingen sprake van brucellose. Het aantal met leucose besmette dieren loopt terug van 10% van de veestapel in 1987 naar 3,5% in 1989. Naar verhouding komt de meeste besmetting voor in departementen grenzend aan de Atlantische Oceaan, in het zuid-westen en in het noorden van Frankrijk.

4.4.3 Toekomstverwachting

Het voorafgaande wordt hieronder in tabel 4.24 kort samengevat

Tabel 4.24 Overzicht exportpotentieel Frankrijk (1990)

Diersoort	Saldo uit- /invoer	Veran- dering saldo	Aandeel Nl in uitvoer	Mogelijke groei Nl aandeel	Markt- aantrække- lijkheid
Kalveren	Overschot	-	15%	n	gemiddeld
Vaarzen	Overschot	-	3%	j	gemiddeld
Koeien	Tekort	+	15%	n	gemiddeld
Stieren	Overschot	+	3%	j	gemiddeld
Biggen	Tekort	+	0%	n	gering
Slachtvarkens	Tekort	-	1%	n	gering

Gelet op het uit-/invoersaldo blijkt Frankrijk voor *kalveren*, *vaarzen* en *stieren* een overschot te hebben. Alleen voor stieren is er sprake van een lichte groei (vaarzen stabilisatie) zodat hier, mede gezien het kleine aandeel van Nederland in de uitvoer, gesproken kan worden van potentie. Voor kalveren zal het moeilijker worden gezien de stabilisatie van de rundveestapel.

Ondanks de potentie van Frankrijk voor de uitvoer van dieren blijkt er bij de huidige vraag-aanbodverhouding en de bijbehorende prijzen slechts een klein gedeelte naar Nederland geëxporteerd te worden. Italië met een grote binnenlandse behoefte is bereid meer voor de dieren betalen. Een voordeel hierbij is ook nog de relatief korte afstand Italië - Midden-Frankrijk. Nederland richt zich meer op de Duitse markt waar dieren van een mindere kwaliteit aangeboden worden voor een lagere prijs. Deze kwaliteit-prijsverhouding komt meer overeen met de behoefte op de Nederlandse markt. Gezien de opbouw van een eigen reproductiestapel voor vlees-vee zal ook de behoefte aan import van deze dieren verder afnemen. Voor de toekomst zal hierin weinig veranderen.

4.5 Spanje

4.5.1 Produktie, in- en uitvoer van vee en vlees, consumptie en zelfvoorzieningsgraad van vlees

In deze paragraaf wordt een overzicht gegeven van een mogelijk exportpotentieel van Spanje voor varkens. Dit overzicht is gebaseerd op de voorzieningsbalans voor varkensvlees en de uit- en invoer van levende varkens.

Varkens

De bruto produktie van varkensvlees vertoont in 1990 weer een stijging van 4,5% na in 1989 een lichte daling gehad te hebben. Ook in 1991 wordt een toename van 1,1% verwacht. Deze toename in bruto produktie sluit aan bij een toenemende binnenlandse varkensvleesconsumptie. Deze gaf in 1990 een stijging van 2,9% te zien en voor 1991 wordt een verdere toename van 1,2% verwacht (Gira).

Verwacht wordt dat Spanje zijn varkensstapel verder zal uitbreiden. In 1990 was er een toename van 1,4%, voor 1991 wordt zelfs een toename van 3,3% verwacht.

Tabel 4.25 Voorzieningsbalans van varkensvlees (*1000 ton)

	1985	1986	1987	1988	1989
Bruto produktie	1.388	1.342	1.448	1.702	1.674
Export	4	4	3	4	6
Import	19	49	37	28	55
Zelfvoorzieningsgraad (%)	99	93	96	98	96
Consumptie (kg/hoofd)	36,4	37,4	39,2	44,8	45,1

Bron: Eurostat.

Tabel 4.26 Uit- en invoer van biggen (*1000 dieren)

	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Uitvoer	*	0	0	-	1	0
Invoer	*	788	750	694	693	946
Saldo	*	-788	-750	-694	-692	-946
Uitvoer naar Nederland	*	-	-	-	-	-

Bron: Eurostat.

Tabel 4.27 Uit- en invoer van slachtvarkens (*1000 dieren)

	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Uitvoer	*	0	0	1	3	55
Invoer	*	363	248	253	238	279
Saldo	*	-363	-248	-252	-235	-224
Uitvoer naar Nederland	*	-	-	-	-	8

Bron: Eurostat.

De Spaanse uitvoer van biggen is te verwaarlozen. Gelet op de grote invoer resulteert dit in een aanzienlijk importsaldo dat na 1989 sterk (+ 37%) toeneemt.

Ook de uitvoer van slachtvarkens is tot 1990 te verwaarlozen in vergelijking met de invoer. In 1990 weet Spanje echter een sterke toename van zijn uitvoer te realiseren. Hiervan ging zelfs 15% naar Nederland. Het importsaldo neemt wel af maar heeft nog steeds een grote omvang.

4.5.2 Dierziektesituatie

In de varkenssector is sprake van klassieke varkenspest en van Afrikaanse varkenspest. Het belangrijkste produktiegebied, Catalonië, is vrij van varkenspest. In andere produktieregio's wordt met behulp van programmatische aanpak geprobeerd zo snel mogelijk vrij te zijn van varkenspest.

4.5.3 Toekomstverwachting

Aan de hand van de in- en uitvoergegevens en de voorzieningsbalans kan voor Spanje een volgend beeld geschetst worden ten aanzien van een mogelijk exportpotentieel.

Tabel 4.28 Overzicht exportpotentieel Spanje (1990)

Diersoort	Saldo uit- /invoer	Veran- dering saldo	Aandeel NL in uitvoer	Mogelijke groei NL aandeel	Markt- aantrekke- lijkheid
Biggen	tekort	+	-	n	gering
Slachtvarkens	tekort	-	15	n	gering

Gelet op het uit-/invoersaldo blijkt Spanje voor *biggen en slachtvarkens* geen potentie te hebben gezien het grote tekort op de binnenlandse markt. Gezien de toenemende binnenlandse produktie zal dit tekort dalen. In 1990 was sprake van incidentele export van Spaanse slachtvarkens. Volgens im- en exporteurs is deze handel ontstaan doordat de marges de transportkosten overtroffen. Hiermee wordt nogmaals bevestigd dat handelsstromen niet alleen ontstaan door een behoefte maar ook ten gevolge van prijsverschillen. Gezien de toenemende binnenlandse produktie zal in de toekomst het incidentele karakter van de Spaanse export meer structureel kunnen worden.

4.6 Het Verenigd Koninkrijk

4.6.1 Produktie, in- en uitvoer van vee en vlees, consumptie en zelfvoorzieningsgraad van vlees

Om inzicht te krijgen in een mogelijk exportpotentieel van het Verenigd Koninkrijk voor kalveren en varkens wordt een overzicht gegeven van de voorzieningsbalans voor kalfs- en varkensvlees en van de uit- en invoer van kalveren en varkens.

In relatie tot de omvang van de veestapel is de Britse kalfsvleesproduktie zeer gering. De bruto produktie van kalfsvlees is na de sterke daling in 1988 weer iets toegenomen. Deze trend zet zich door in 1990 met een toename van 16,7% en zal in 1991 gelijk blijven. De zelfvoorzieningsgraad is zeer hoog bij een consumptie die bijna te verwaarlozen valt. De binnenlandse consumptie is in 1990 met 50% toegenomen om vervolgens in 1991 op een gelijk niveau te blijven (Gira).

De Britse veestapel zal zich de komende jaren verder uitbreiden ondanks de melkquotering en de BSE-problematiek. In 1990 resulteerde dit in een toename van de rundveestapel met 0,3%, voor 1991 wordt een verdere toename van 1,0% verwacht (Gira).

De kalveren die het Verenigd Koninkrijk uitvoert, zijn hoofdzakelijk afkomstig uit de melkveehouderij. Verwacht wordt dat het Verenigd Koninkrijk een aanzienlijk potentieel zal houden voor de export van kalveren.

Kalveren

De invoer van kalveren is te verwaarlozen in vergelijking met de uitvoer van kalveren. Dit resulteert in een aanzienlijk uitvoeroverschot dat na de daling in 1988 weer toeneemt. Een groeiend deel van deze uitvoer gaat naar Nederland. Nederland heeft in 1990 Frankrijk als belangrijkste afnemer van Britse kalveren verdrongen.

Tabel 4.29 Voorzieningsbalans van kalfsvlees (*1000 ton)

	1985	1986	1987	1988	1989
Bruto produktie	10	11	17	11	12
Export	1	2	3	1	1
Import	3	5	4	2	1
Zelfvoorzieningsgraad (%)	121	171	402	382	871
Consumptie (kg/hoofd)	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0

Bron: Eurostat.

Tabel 4.30 Uit- en invoer van kalveren (*1000 dieren)

	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Uitvoer	153	201	373	249	319	346
Invoer	3	0	0	1	1	0
Saldo	+150	+201	+373	+248	+318	+346
Uitvoer naar Nederland	35	80	130	100	140	182

Bron: Eurostat.

Varkens

De bruto produktie van varkensvlees is na de daling in 1989 weer toegenomen, resulterend in een toename van 1,0% in 1990 en een verwachte toename van 4,5% in 1991. Hiermee ligt de bruto produktie nog steeds onder het niveau van 1988. Voor de totale binnenlandse varkensvleesconsumptie verwacht men na een kleine toename in 1990, + 0,1%, een verdere toename van 3,2% in 1991.

De ontwikkeling van de varkensstapel laat een wisselend beeld zien. In 1990 neemt de stapel met 3,3% af om vervolgens in 1991 weer toe te nemen met een zelfde percentage zodat men weer op het niveau van 1989 uitkomt (Gira).

Tabel 4.31 Voorzieningsbalans van varkensvlees (*1000 ton)

	1985	1986	1987	1988	1989
Bruto produktie	976	993	1.015	1.021	945
Export	54	61	52	63	62
Import	468	455	477	469	512
Zelfvoorzieningsgraad (%)	71	72	71	72	68
Consumptie (kg/hoofd)	24,4	24,3	25,2	24,9	24,2

Bron: Eurostat.

Tabel 4.32 Uit- en invoer van biggen (*1000 dieren)

	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Uitvoer	17	22	22	14	13	15
Invoer	2	3	5	1	3	4
Saldo	+15	+19	+17	+13	+10	+11
Uitvoer naar Nederland	1	1	1	1	1	1

Bron: Eurostat.

In het Verenigd Koninkrijk heeft de uitvoer van biggen een geringe omvang. Dit gecombineerd met een nog geringere invoer resulteert in een klein uitvoeroverschot. Van die uitvoer gaat een klein deel naar Nederland.

Van de uitvoer ging in 1989 53% naar Frankrijk. Hierbij moet vooral gedacht worden aan fokmateriaal.

Tabel 4.33 Uit- en invoer van slachtvarkens (*1000 dieren)

	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Uitvoer	193	94	24	34	77	83
Invoer	58	61	55	44	52	48
Saldo	+135	+33	-41	-10	+25	+35
Uitvoer naar Nederland	15	16	8	11	17	19

Bron: Eurostat.

De uitvoer van slachtvarkens lijkt zich te herstellen na de flinke daling in 1986 en 1987. De invoer blijft schommelen rond de 50.000 waardoor er weer sprake is van een uitvoeroverschot in 1990. De belangrijke afnemers zijn Ierland en Nederland met respectievelijk 29% en 23% van de totale uitvoer.

4.6.2 Dierziektesituatie

Het Verenigd Koninkrijk heeft in de rundersector op grote schaal te maken met BSE. Dit heeft de export van nuchtere kalveren naar het vaste land bemoeilijkt.

In de varkenssector heeft het Verenigd Koninkrijk voordeel van haar eiland-positie. Hierdoor komen besmettelijke dierziekten bij varkens niet voor. De varkensstapel is daarom ook vrij van de ziekte van Aujeszky.

4.6.3 Toekomstverwachting

Hieronder wordt op basis van het voorafgaande een kort overzicht gegeven van een mogelijk exportpotentieel van het Verenigd Koninkrijk voor kalveren en varkens.

Gelet op het uit-/invoersaldo blijkt het Verenigd Koninkrijk voor kalveren een potentieel te hebben. Het marktaandeel van Nederland is nog dusdanig dat dit verder uitgebreid kan worden. Hierbij moet danwel geconcurrereerd worden met een toenemende Franse behoefte aan kalveren. Voor biggen en slachtvarkens is er ook sprake van een overschot, alleen kan hier niet van potentie gesproken worden.

Nederland zal gezien de binnenlandse behoefte gebruik blijven maken van het exportpotentieel voor kalveren. De Engelse kalveren sluiten qua

Tabel 4.34 Overzicht exportpotentieel Verenigd Koninkrijk (1990)

Diersoort	Saldo uit- /uitvoer	Veran- dering saldo	Aandeel NL in uitvoer	Mogelijke groei NL aandeel	Markt- aantrække- lijkheid
Kalveren	Overschot	+	53%	j	Groot
Biggen	Overschot	+	7%	n	Gering
Slachtvarkens	Overschot	+	23%	n	Gering

prijs en kwaliteit goed aan op de behoefte van de Nederlandse markt. Varkens zullen in veel mindere mate geïmporteerd worden omdat Nederland meer dan zelfvoorzienend is en zelf grote aantallen exporteert.

Eventuele invoer van varkens uit het Verenigd Koninkrijk is gebaseerd op prijsschommelingen waardoor het tijdelijk aantrekkelijk kan zijn die dieren te kopen.

4.7 Samenvatting uitvoerpotentie van de geselecteerde Westeuropese landen

In tabel 4.35, 4.36 en 4.37 is de in- en uitvoer van kalveren, runderen en varkens samengevat voor de geselecteerde Westeuropese landen. Deze landen zijn in overleg met de opdrachtgever gekozen als zijnde landen met mogelijkheden voor import van levend vee door Nederland. Om een indruk te krijgen van de grote zuigkracht die Italië uitoefent, is in dit overzicht ook de Italiaanse in- en uitvoer van levende dieren opgenomen.

Uit de in- en uitvoertabellen blijkt dat de geselecteerde Westeuropese landen geconfronteerd worden met een dalend exportsaldo voor kalveren. Dit wordt veroorzaakt door een afname van het aantal geboren nuka's door het gevoerde EG-zuivelbeleid. Van de individuele landen weet alleen het Verenigd Koninkrijk een toenemend exportsaldo te realiseren.

Tabel 4.35 In- en uitvoer kalveren in de geselecteerde Westeuropese landen (x1000 stuks)

	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Uitvoer excl. Italië	1506	1675	1622	1337	1367	1189
Uitvoer incl. Italië	1508	1675	1622	1337	1367	1192
waarvan:						
België	173	177	173	157	151	118
Bondsrepubliek Duitsland	275	283	223	202	214	164
Frankrijk	905	1014	853	729	656	561
Italië	2	0	0	0	-	3
Verenigd Koninkrijk	153	201	373	249	319	346
Invoer excl. Italië	501	552	708	550	580	743
Invoer incl. Italië	1875	1899	1827	993	1522	1658
waarvan:						
België	80	104	115	91	93	101
Bondsrepubliek Duitsland	208	194	254	274	262	332
Frankrijk	210	254	339	184	224	310
Italië	1374	1347	1119	443	942	915
Verenigd Koninkrijk	3	0	0	1	1	0
Exportsaldo excl. Italië	1005	1123	914	787	787	446
Exportsaldo incl. Italië	-367	-224	-205	344	-155	-466

Bron: Eurostat.

- Nederland heeft een bepaalde behoefte aan kalveren voor de kalfs- en roodvleesproduktie. Wanneer het aanbod op de traditionele markten in West-Europa verminderd, zal er oostwaarts gekeken moeten worden. Dit resulteert in de aanvoer van kalveren uit Polen. Echter het Oosten blijkt nog meer potentie te hebben (zie paragraaf 4.8 t/m 4.12), maar door nationale regelgeving ten aanzien van handel met derde landen kan die markt door Nederland nog niet benut worden. Dit in tegenstelling tot bijvoorbeeld Italië.

Tabel 4.36 In- en uitvoer runderen in de geselecteerde Westeuropese landen (x1000 stuks)

	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Uitvoer excl. Italië	1024	1115	1070	1181	1150	1119
Uitvoer incl. Italië	1025	1116	1070	1182	1150	1120
waarvan:						
België	70	82	56	76	90	63
Bondsrepubliek Duitsland	275	283	223	202	214	197
Frankrijk	679	750	791	903	846	860
Italië	1	1	0	1	0	1
Invoer excl. Italië	129	179	143	164	174	203
Invoer incl. Italië	1116	1138	1153	1154	1260	1225
waarvan:						
België	28	33	38	32	40	53
Bondsrepubliek Duitsland	61	50	67	81	76	80
Frankrijk	40	63	38	51	58	70
Italië	987	959	1010	990	1086	1022
Exportsaldo excl. Italië	895	936	927	1017	976	916
Exportsaldo incl. Italië	-91	-22	-83	28	-110	-105

Bron: Eurostat.

Ook het exportsaldo voor runderen op de voor Nederland traditionele markten laat een dalende tendens zien. Dit gebeurt zonder dat er in Nederland op slachterijniveau een duidelijke sanering van slachtcapaciteit plaatsvindt. De Nederlandse behoefte aan slachtvee neemt daardoor nauwelijks af waardoor ook hier steeds vaker richting het Oosten gekeken wordt. Tot nu toe heeft dit alleen geresulteerd in de invoer van slachtkoeien uit de voormalige DDR en dat terwijl in andere Oosteuropese landen er ook volop mogelijkheden zijn.

Ook het aanbod van runderen van de verschillende vleesrassen, met name in België en Frankrijk, wordt minder. Echter door de reeds opgebouwde Nederlandse reproductiestapel zal de behoefte hieraan ook steeds minder worden.

De geselecteerde Westeuropese landen hebben een aanzienlijk importsaldo voor varkens. Dit is ook niet zo verwonderlijk omdat in West-Europa Nederland samen met Denemarken de grootste varkensproducenten zijn met een dusdanige zelfvoorzieningsgraad dat zij sterk op de export gericht zijn. Echter deze export blijkt niet voldoende te zijn. Verschillende Westeuropese landen met een importsaldo kijken reeds Oostwaarts. Ondanks de aanzienlijke slachtcapaciteit blijkt het voor Nederland gelet op de kostprijs prijstechnisch (nu nog) niet aantrekkelijk te zijn om varkens op grote schaal te importeren.

Tabel 4.37 In- en uitvoer varkens in de geselecteerde Westeuropese landen
(x1000 stuks)

	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Uitvoer excl. Italië	965	1485	1522	1302	1267	839
Uitvoer incl. Italië	965	1485	1522	1311	1277	846
waarvan:						
België	531	771	947	962	994	534
Frankrijk	224	598	529	291	179	152
Italië	0	-	0	9	11	7
Spanje	*	0	0	1	4	55
Verenigd Koninkrijk	210	116	46	48	90	98
Invoer excl. Italië	2504	4264	4241	3993	4081	3994
Invoer incl. Italië	3466	5897	5768	5591	5753	5882
waarvan:						
België	976	1438	1582	1503	1603	1434
Frankrijk	1468	1611	1601	1498	1492	1283
Italië	962	1633	1527	1598	1672	1834
Spanje	*	1151	998	947	931	1225
Verenigd Koninkrijk	60	64	60	45	55	52
Importsaldo excl. Italië	1539	2779	2719	2691	2814	3155
Importsaldo incl. Italië	2501	4412	4246	4280	4476	5036

Bron: Eurostat.

4.8 Voormalige DDR

4.8.1 Algemeen

De situatie in de voormalige DDR is in die zin afwijkend van die in de overige Oosteuropese landen, dat er, naast de liberalisering, een volledige politieke eenwording met de Bondsrepubliek tot stand is gekomen. Sinds dat tijdstip maakt het oostelijk deel van de Bondsrepubliek dus tevens deel uit van de EG, hetgeen resulteerde in een drastische wijziging van de concurrentieverhoudingen.

In Comecon-verband had de Oostduitse landbouw een relatief gunstige concurrentiepositie opgebouwd en was daardoor onder andere netto-exporteur van rund- en kalfsvlees en vooral van varkensvlees. Door de toetreding tot de Bondsrepubliek werd men plotseling geconfronteerd met Westeuropese concurrentieverhoudingen en, meer in het bijzonder, de EG-regelgeving.

Het gevolg hiervan was dat bestaande, Oosteuropese exportmarkten grotendeels wegvielen en dat er een importstroom op gang kwam van Westerse consumentenprodukten. Het eigen Oostduitse aanbod van landbouwprodukten kwam hierdoor voor een deel boven de markt te zweven en moest noodgedwongen op de EG-markt worden afgezet. Dit resulteerde in 1990 en ook in 1991 in uiterst lage prijzen van slachtrunderen en slachtvarkens. Deze situatie werd versterkt doordat de EG-zuivelquotering ook voor oostelijk Duitsland van toepassing werd verklaard, waardoor er in 1990 en 1991 naar schatting bijna een miljoen extra slachtkoepen uit dit gebied op de markt komen.

Voor slachtvarkens wordt de uitstoot in dezelfde periode geschat op ongeveer anderhalf miljoen stuks.

4.8.2 Produktie, in- en uitvoer van vee en vlees, consumptie en zelfvoorzieningsgraad van vlees

De produktie, in- en uitvoer en consumptie van rund- en kalfsvlees en van varkensvlees zijn weergegeven in tabel 4.38. Daaruit blijkt een sterke

vermindering van de slachtingen in de voormalige DDR na 1989, een toename van de import en een vermindering van de export van varkensvlees tot het niveau van 1980.

Uit tabel 4.39 blijkt dat de stagnatie in de binnenlandse slachtingen gepaard ging met een sterk toegenomen export van runderen en varkens. Dit betreft vrijwel in het geheel slachtdieren. Deze dieren werden in het verleden (t/m 1989) voor het overgrote deel afgezet in Oosteuropese landen. Met ingang van 1990 werden de uitgevoerde slachtrunderen voor een belangrijk deel, en alle geëxporteerde slachtvarkens, op de EG-markt afgezet. De omstandigheid dat er in de voormalige DDR bijna geen slachterijen waren die voldeden aan de EG-richtlijnen speelt hierbij een belangrijke rol. Vlees dat afkomstig is uit slachterijen zonder EG-goedkeuring mag namelijk niet worden geëxporteerd naar EG-lidstaten.

Tabel 4.38 Voorzieningsbalans van rund- en kalfsvlees en van varkensvlees in de voormalige DDR (x 1000 ton)

	1985	1986	1987	1988	1989	1990 a)	1991 b)
Rund- en kalfsvlees							
produktie	369	420	430	425	425	330	410
import	0	0	0	0	0	75	55
export	35	10	10	10	40	0	50
verbruik	319	414	418	417	385	355	390
zelfvoorzieningsgraad (%)	116	101	103	102	110	93	105
Varkensvlees							
produktie	1252	1235	1260	1265	1368	1100	1100
import	0	0	0	0	0	150	175
export	210	210	230	220	340	200	250
verbruik	1042	1025	1030	1030	1025	1000	1000
zelfvoorzieningsgraad (%)	120	120	122	123	133	110	110

a) Raming; b) Prognose.

Bron: USDA.

Tabel 4.39 Uit- en invoer van levend vee in de voormalige DDR (x 1000 dieren)

	1985	1986	1987	1988	1989	1990 a)	1991 b)
Runderen en kalveren							
uitvoer	170	23	19	20	100	900	350
invoer	0	0	0	0	0	10	10
saldo	170	23	19	20	100	890	340
Varkens							
uitvoer	350	350	350	350	340	1000	500
invoer	0	0	0	0	0	0	0
saldo	350	350	350	350	340	1000	500

a) Raming; b) Prognose.

Bron: USDA.

4.8.3 Dierziektesituatie

Op grond van de vermoedelijke dierziektesituatie in de voormalige DDR staat de Nederlandse overheid invoer van slachtrunderen toe uit dit land. Dit onder voorwaarde dat de dieren, vanwege het veelvuldig voorkomen van leucose, rechtstreeks naar een slachthuis worden vervoerd. Varkens mogen niet worden ingevoerd, omdat het oostelijk deel van Duitsland niet de OVV-status heeft.

4.8.4 Veevoederpositie

Zoals in alle Oosteuropese landen bestond ook in de DDR het verstrekte krachtvoeder voor het overgrote deel uit in het binnenland geproduceerde granen, oliezaadkoeken en peulvruchten. Eventuele tekorten werden aangevuld via import van grondstoffen (voornamelijk soya). In het algemeen kon hierdoor in de energiebehoefte worden voorzien. Door de reductie van met name de rundveestapel zijn er thans minder problemen op dit terrein. Gezien de aanhoudende liquiditeitsproblemen op bedrijfsniveau blijft het moeilijk om voer aan te kopen.

4.8.5 Toekomstverwachting

Algemeen wordt verwacht dat de agribusiness in de voormalige DDR zich snel zal aanpassen aan de EG-markt- en prijsverhoudingen. Zeer belangrijk zijn in dit verband de opgang komende grote investeringen van vooral Westduitse bedrijven in de veevoeder- en slachterijsector. Dit zal ook een verbetering van de produktkwaliteit tot gevolg hebben.

Tabel 4.40 Overzicht exportpotentieel (ex-) DDR (1990)

Diersoort	Saldo uit-/ invoer	Veran- dering saldo	Aandeel NI in uitvoer	Mogelijke groei NI aandeel	Markt- aantrække- lijkheid
Kalveren/runderen	overschot	+	gering	j	gemiddeld
varkens	overschot	+	0	n	gemiddeld

In het kader van het EG-zuivelbeleid dient het aantal melkkoeien met naar schatting 20% te worden ingekrompen. Dit leidt tot een extra uitstoot van slachtkoeien van circa 1,1 miljoen dieren die in 1990 en 1991 zijn/ worden afgezet. Ook de export van levende varkens is in 1990 sterk toegenomen onder invloed van enerzijds het op gang komen van invoer van varkensvlees uit EG lidstaten en anderzijds het voor een deel wegvallen van traditionele Oosteuropese afzetmarkten. Deze varkens werden geslacht in de Bondsrepubliek. De verwachting is dat in 1991 de produktie van rundvlees circa 400.000 ton en die van varkensvlees circa één miljoen ton zal gaan omvatten. Daarmee zullen produktie en verbruik ongeveer in evenwicht zijn. Het exportsaldo voor levende runderen en varkens zal dan ook in de loop van 1991 grotendeels verdwijnen. Slechts kwalitatieve verschillen in de vraag-/aanbodverhouding zullen dan tot enige im- en export leiden. Op langere termijn kan het oostelijk deel van Duitsland een belangrijke producent worden van agrarische produkten. Als de produktiepotenties kunnen worden benut, zal de totale Duitse importbehoefte van agrarische produkten verminderen.

4.9 Polen

4.9.1 Algemeen

Is in de meeste Oosteuropese landen de liberalisering van recente datum, in Polen is er al veel langer sprake van een democratiseringsbeweging. De liberalisering is hierdoor geleidelijker verlopen.

Als één van de armere Oostbloklanden wordt het land gekenmerkt door een niet gecollectiviseerde, maar ook volledig verouderde agrarische structuur met zeer kleine bedrijven. De veehouderij in reusachtige collectieve en coöperatieve bedrijven komt in Polen relatief weinig voor. Meer dan 80% van het rundvee en 70% van de varkens wordt gehouden op gezinsbedrijven. Deze zijn overwegend zeer klein en sterk verouderd, omdat de investeringsruimte voor modernisering ontbreekt.

Een gespecialiseerde rundvleesproduktie ontbreekt vrijwel geheel in Polen. Dit geldt trouwens ook voor kalfsvlees. Dit heeft twee oorzaken. In de eerste plaats is rundvlees minder in trek in Polen. Hierdoor zijn de prijzen voor rundvlees lager dan voor varkensvlees. Gespecialiseerde rundvleesproduktie is dus niet rendabel. Ook een gespecialiseerde kalfsvleesproduktie is niet lonend, omdat de gemiddelde Poolse consument onvoldoende koopkracht heeft om dit relatief dure vlees te kunnen betalen. Als tweede oorzaak kan worden genoemd, het tekort aan eiwitrijke krachtvoedergrondstoffen. Dit tekort werd nog versterkt door het afschaffen van de overheidssubsidies op krachtvoedergrondstoffen in 1989, terwijl er door de slechte oogst in 1990 veel minder raapzaadmeel beschikbaar kwam. Het ontbreken van subsidie houdt tevens in dat er geen specifieke afmestvoerders voor kalveren worden geproduceerd. Het exportoverschot van runderen en kalveren neemt hierdoor steeds meer toe.

4.9.2 Produktie, in- en uitvoer van vee en vlees, consumptie en zelfvoorzieningsgraad van vlees

In tabel 4.41 zijn de produktie, in- en uitvoer en de consumptie van rund- en kalfsvlees en van varkensvlees weergegeven.

Uit tabel 4.41 blijkt dat de produktie en het verbruik van rund- en kalfsvlees dalen en die van varkensvlees toenemen. Bij een vrijwel onge-

Tabel 4.41 Voorzieningsbalans van rund- en kalfsvlees en van varkensvlees in Polen (x 1000 ton)

	1985	1986	1987	1988	1989	1990 a)	1991 b)

Rund- en kalfsvlees							
Produktie	823	854	835	783	729	702	726
Import	4	2	0	44	90	20	50
Export	13	49	53	55	48	55	55
Verbruik	787	818	805	820	782	668	721
Zelfvoorzieningsgraad (%)	105	104	104	95	93	105	101
Varkensvlees							
Produktie	1503	1749	1745	1845	1870	1767	1873
Import	26	12	14	6	20	66	40
Export	67	73	75	76	73	45	65
Verbruik	1435	1676	1724	1776	1805	1788	1848
Zelfvoorzieningsgraad (%)	105	104	101	104	104	99	101
-----							

a) Raming; b) Prognose.

Bron: USDA/Gira.

Tabel 4.42 Uit- en invoer van levend vee in Polen (x 1000 dieren)

	1985	1986	1987	1988	1989	1990 a)	1991 b)
Runderen en kalveren							
Uitvoer	231	303	418	563	667	1000	650
Invoer	0	0	0	1	0	0	0
Saldo	231	303	418	562	667	1000	650

a) Raming; b) Prognose.

Bron: USDA.

Tabel 4.43 Poolse export van runderen en kalveren naar land van bestemming

	1985	1986	1987	1988	1989
Totaal	229200	299000	415000	561100	666500
waarvan naar:	%	%	%	%	%
- Italië	70	78	61	57	61
- West-Duitsland	7	7	22	21	23
- Libanon	15	7	6	8	5
- Nederland				2	3
- Frankrijk				3	3
- Oostenrijk		3	1	2	2
- België				2	2
- Jordanië				1	1
- Spanje					1
- Griekenland	2	2	1	1	0
- Luxemburg				1	0
- Overige landen	6	3	9	2	0

Bron: USDA.

wijzigde rundveestapel, een redelijk stabiele export van rund- en kalfs- vlees en een import die lijkt toe te nemen, wordt het exportoverschot van levende runderen en kalveren steeds groter (tabel 4.42). Vooral in 1990 is dit gegroeid naar ongekende omvang. Polen exporteert geen levende varkens.

Opvallend is in Polen de inefficiency in de productie- en distributieketen. Circa 18% van het rundvlees en meer dan 20% van het geproduceerde varkensvlees wordt niet aangewend voor menselijke consumptie of gaat verloren.

Levende runderen en kalveren waren in 1989, met een waarde van 152 miljoen dollar, de belangrijkste Poolse agrarische exportprodukten. Tabel 4.43 geeft een overzicht van de ontwikkeling in de export van Poolse runderen en kalveren naar land van bestemming.

Hieruit blijkt dat de Poolse export in vier jaar tijd bijna verdriedvoudigd is. Deze export betreft naar schatting 60% kalveren voor de mestering, de rest betreft dieren voor de mestering tot één jaar oud. De oorzaken van deze ontwikkeling zijn tweeledig. In de eerste plaats heeft afschaffen van de voedingsmiddelen subsidies geleid tot een stagnerende binnenlandse vraag, zowel naar het relatief dure kalfsvlees als naar zuivelprodukten. Hierdoor komen er veel meer kalveren beschikbaar voor export. Om redenen, van onvoldoende koopkrachtige vraag is er in Polen ook nauwelijks een gespecialiseerde kalfsproductie van de grond gekomen. Om die reden zal er ook na een aanpassing van de melkveestapel een exportoverschot van (nuchtere) kalveren blijven bestaan. Het aandeel van de staatsonderneming

"Animex" in de export van levend vee en vlees is door de liberalisering teruggelopen tot circa 50%. Door het verlies van haar monopoliepositie moet deze onderneming thans concurreren met circa honderd andere exporteurs.

4.9.3 Dierziektesituatie

De dierziektesituatie in Polen is niet zo gunstig, alleen in Roemenië is deze nog slechter. Het is niet verwonderlijk dat dit samenhangt met de overwegend zeer kleinschalige produktiestructuur; meer dan 80% van het rundvee en meer dan 70% van de varkens worden gehouden in kleine eenheden op privé-eigendomsbedrijven. Anderzijds is door de kleinschalige structuur met zelfstandig ondernemersschap de zorg voor de dieren relatief groot. Dit geldt zeker voor nuchtere kalveren die in Polen een relatief groot deel uitmaken van de opbrengst uit de melkveehouderij.

Mond- en klauwzeer bij rundvee zou sinds 1987 niet meer voorkomen en tuberculose en brucellose zouden onder controle zijn gebracht. De meest voorkomende problemen bij rundvee zijn leucose, ondervoeding c.q. slechte voeding, mastitis, beengebreken en verwerpen (vanwege schimmels in het voeder). De Poolse veterinaire dienst heeft de inspanningen ten aanzien van de leucosebestrijding vergroot vanwege de exportbelangen.

4.9.4 Veevoederpositie

Ook in Polen bestaat het verstrekte krachtvoeder voornamelijk uit binnenlands geproduceerde granen (voornamelijk rogge en haver) en raapzaadkoeken, aangevuld met geïmporteerde eiwitrijke grondstoffen als soja en vismeel. De industriële produktie van mengvoeders is relatief gering en vrijwel geheel in handen van staats- en collectieve bedrijven. Voor de varkenssector geldt dat aardappelen worden gebruikt als basis in de voederbehoefte. Het vervallen van de subsidies op landbouwprodukten (dus ook op krachtvoeders) in 1989 veroorzaakte een scherpe prijsstijging van mengvoeders. Hierdoor halveerde de afzet van industriële krachtvoeders en begonnen de boeren zelf zoveel mogelijk in hun krachtvoederbehoefte te voorzien. Dit leidt tot een verslechtering van de voederconversie en van de produktkwaliteit.

4.9.5 Toekomstverwachting

Te verwachten is dat de aanpassing van de Poolse veehouderij aan de gewijzigde marktomstandigheden zeer problematisch en van lange duur zal zijn. Vooral het afschaffen van de subsidie op landbouwprodukten heeft de verhoudingen drastisch gewijzigd: de kosten van de inputs (aangekocht krachtvoeder) zijn toegenomen en opbrengstprijzen staan onder druk. Dit heeft twee gevolgen. In de eerste plaats wordt de veestapel ingekrompen en in de tweede plaats wordt de export van vee naar de EG erdoor gestimuleerd omdat de dieren daar, ondanks de opgelegde heffingen, meer opbrengen. Dit verklaart, samen met de vraaguitval in andere Comecon-lidstaten, de scherp toegenomen export van kalveren en jonge runderen voor de mestrij naar de

Tabel 4.44 Overzicht exportpotentieel Polen (1990)

Diersoort	Saldo uit-/ invoer	Veran- dering saldo	Aandeel N1 in uitvoer	Mogelijke groei N1 aandeel	Markt- aantrekke- lijkheid
Kalveren/runderen	overschot	+	gering	j	groot
Varkens	tekort	-	0	n	gering

EG. De verwachting is dat de consumptieve vraag naar rundvlees zich, na de vraaguitval in 1990 onder invloed van de afgeschafte subsidies op voedingsmiddelen, weer enigszins zal herstellen in 1991. Het exportoverschot van levend vee zal hierdoor verminderen, maar niettemin hoger blijven dan in het verleden. Dit veronderstelt wel dat de landbouwproductie niet volledig instort. Gelet op de structuur van de Poolse gezinsbedrijven die in het algemeen als nevenbedrijf worden geëxploiteerd, mag worden verwacht dat de basis voor overleving relatief sterk is ondanks de huidige lage rentabiliteit. Zo maakt bijvoorbeeld de opbrengst van een kalf van twee tot vier weken oud van circa f 150,- circa een derde deel van de totale opbrengst per melkkoe uit. De melkprijs bedraagt namelijk nog geen 10 cent per kg.

4.10 Hongarije

4.10.1 Algemeen

In Hongarije is al langer dan in de meeste andere Oosteuropese landen sprake van een relatief meer geliberaliseerd overheidsbeleid dat begonnen is eind jaren '50, begin jaren '60. Dit kwam vooral tot uiting in relatief gezien "open" grenzen met landen met een vrije markteconomie. Hierdoor was de agrarische sector in staat om meer gebruik te maken van westerse technologie en knowhow en daarmee een hoger ontwikkelingsniveau te bereiken dan andere Oosteuropese landen. Overigens heeft deze politiek wel geleid tot een torenhoge staatsschuld aan het buitenland die per hoofd van de bevolking de hoogste ter wereld is.

De huidige regering streeft naar een sociale markteconomie met gepri-vatiseerde ondernemingen en een drastische vermindering van de staats-schuld. Om dat te bereiken zijn de subsidies verlaagd of zelfs afgeschaft. Het afschaffen van deze subsidies heeft geleid tot vraaguitval op bestaande markten in het binnenland en op exportmarkten in de Comecon, met name de Sovjet Unie. Ook de Hongaarse economie, werd hierdoor geconfronteerd met andere, hardere, concurrentieverhoudingen; het wegvallen van de subsidies betekende voor agrarische produkten een verhoging van de prijzen van de inputs en lagere opbrengstprijzen.

4.10.2 Productie, in- en uitvoer van vee en vlees, consumptie en zelfvoorzieningsgraad van vlees

In tabel 4.45 zijn de productie, de in- en uitvoer en de consumptie van rund- en kalfsvlees en van varkensvlees weergegeven.

In Hongarije blijkt de productie en het verbruik van vlees te verminderen. Dit is voor rund- en kalfsvlees in sterkere mate het geval dan voor varkensvlees. Het verbruik van rund- en kalfsvlees is overigens relatief gering in Hongarije. Een belangrijk deel van de Hongaarse export van voedingsmiddelen was in het verleden gebaseerd op ruilhandel (barter trade) met de Sovjet Unie (vooral olie). De beschikbaarheid van ruilgoederen in de Sovjet Unie is sinds 1988 echter sterk verminderd en financiële middelen zijn eveneens onvoldoende beschikbaar. De export naar de Sovjet Unie is daardoor sterk verminderd en kon in onvoldoende mate worden gecompenseerd door export naar andere landen. Een productievermindering kon daarom niet uitblijven, temeer daar ook de binnenlandse vraag een terugval te zien gaf door de sterk gestegen consumentenprijzen. Volgens prof. Tecsì *) is de situatie tot op dit moment nog verder verslechterd. Zo zouden in februari/maart 1991 alleen de voerkosten nog maar gedekt worden door de

---

*) Prof. Tecsì is voorzitter van de Hungarian Feed Association.

Tabel 4.45 Voorzieningsbalans van rund- en kalfsvlees en van varkensvlees
(x 1000 ton)

	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991
						a)	b)
Rund- en kalfsvlees							
Produktie	170	112	113	107	108	101	92
Import	3	3	3	3	15	17	17
Export	70	39	40	38	47	40	38
Verbruik	90	80	78	78	78	78	71
Zelfvoorzieningsgraad (%)	189	140	145	137	138	129	130
Varkensvlees							
Produktie	905	858	902	900	1079	931	945
Import	0	0	0	0	0	0	0
Export	150	133	145	160	135	128	120
Verbruik	780	725	752	745	944	803	825
Zelfvoorzieningsgraad (%)	116	118	120	121	114	116	115

a) Raming; b) Prognose.

Bron: USDA/Gira.

Tabel 4.46 Uit- en invoer van levend vee in Hongarije (x 1000 dieren)

	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991
						a)	b)
Runderen en kalveren							
Uitvoer	192	156	147	125	146	140	140
Invoer	50	0	0	0	0	0	0
Saldo	142	156	147	125	146	140	140
Varkens							
Uitvoer	400	304	405	320	600	350	450
Invoer	0	200	0	0	0	0	0
Saldo	400	104	405	320	600	350	450

a) Raming; b) Prognose.

Bron: USDA.

opbrengsten in de varkenshouderij. Hij verwacht dan ook niet dat het door het USDA voorspelde herstel in 1991 zal optreden. Voor andere Oosteuropese landen verwacht hij dit trouwens evenmin.

Hongarije heeft niet alleen een exportoverschot van vlees, maar ook van levende runderen en kalveren en van varkens (tabel 4.46). Hongarije is een regelmatige exporteur van levend vee. Import van vee heeft incidenteel plaats en betreft vooral fokdieren.

De export van levend vee betreft vooral mestdieren (runderen) en slachtdieren (runderen en varkens). De runderen worden voor ongeveer de helft afgezet naar de Sovjet Unie, voor circa een derde deel naar het Midden-Oosten (Libanon en Saoedi-Arabië) en de rest bestaat overwegend uit mestdieren die naar Joegoslavië en naar Italië en Griekenland worden afgezet. De naar Italië en Griekenland uitgevoerde dieren vallen grotendeels onder de contingentenregeling voor de import van Alpen en andere Bergrunderen en de zogenaamde balansregeling. Hiervoor geldt een verlaagde of helemaal geen invoerheffing en ook geen douanetarief. Deze balansregelingen wordt op grond van historische rechten bijna volledig benut door Italië en Griekenland.

Naast runderen exporteert Hongarije ook levende slachtvarkens. Deze worden voor circa 80% geleverd aan de Sovjet Unie. Roemenië en Joegoslavië nemen ieder circa 10% af. De EG is gesloten voor varkens uit Oosteuropese landen afhankelijk van de dierziektesituatie in de verschillende lidstaten. In januari 1990 besloot de Hongaarse regering de export van levende varkens te verbieden, met uitzondering van de leveranties aan de Sovjet Unie via een speciaal harde valuta contract (in dollars). Met deze maatregel werd beoogd de varkensstapel weer op peil te brengen. Binnen de sector waren de meningen hierover verdeeld, omdat door de vermindering c.q. afschaffing van consumentensubsidies lagere opbrengstprijzen werden verwacht. Het aandeel van het staatsim- en exportbedrijf Terimpex, dat voorheen het monopolie had in de im- en export, zal in 1991 naar schatting dalen tot circa 50%.

4.10.3 Dierziektesituatie

De Hongaarse overheid heeft in de tachtiger jaren een krachtig bestrijdingsbeleid van de belangrijkste runderziekten gevoerd, waarbij mond- en klauwzeer, tuberculose en brucellose vrijwel geheel zijn uitgebannen. Thans heeft men ook leucose onder controle. De Hongaarse dierziektesituatie in de rundersector is hierdoor relatief gunstig.

De Hongaarse varkenssector is vrij van varkenspest. Alleen in het grensgebied met Roemenië steekt het soms de kop op. De Roemeense omwenteling heeft deze risico's nog versterkt. Daarnaast is in 1987 gestart met een tienjarenprogramma om vrij te worden van aujeszky en leptospyrose en ter handhaving van de brucellosevrije status. De belangrijkste problemen die de varkenssector thans nog resten op dierziektegebied zijn pseudorabies en varkensgriep.

4.10.4 Veevoederpositie

In Hongarije wordt volgens prof. Tecsi 60-70% van het krachtvoeder verstrekt als mengvoeder dat wordt aangekocht bij de mengvoederindustrie. Circa 15% wordt door de boeren zelf gemengd op basis van eigen geproduceerde granen en aangekochte grondstoffen (voornamelijk soja). Tenslotte wordt 15-25% gevoerd op basis van uitsluitend zelf geproduceerd of van andere boeren gekochte grondstoffen.

Hongarije is netto-exporteur van granen. Dit betekent dat de vleesproductie niet wordt belemmerd door de voederpositie. Wel wordt jaarlijks 500.000 ton sojaschroot geïmporteerd om het eiwitgehalte van het mengvoer op peil te brengen. Zelf produceert Hongarije 100.000 ton soja. Dit zou volgens Tecsi moeten worden uitgebreid om de volgende redenen. Er is sinds 1989 onvoldoende koopkrachtige vraag naar Hongaarse granen in de traditionele Oosteuropese afzetlanden, waardoor de prijzen voor de teler veel te laag worden. Vervanging van graanproductie door de teelt van soja kan bovendien de ondraaglijke last van de staatsschuld verlichten.

De geschatte situatie betekent overigens niet dat de mengvoederprijzen omlaag zijn gegaan sinds 1988. Door het wegvallen van allerlei subsidies en de invoering van nieuwe belastingen zijn de prijzen van mengvoeder thans 15-20% hoger dan in 1988. Deze stijging is overigens beduidend minder dan het inflatiepercentage sinds 1988.

4.10.5 Toekomstverwachting

Sinds 1988 is de consumptieve vraag naar zuivelprodukten en vlees gedaald. Dit heeft te maken met het afschaffen van de consumentensubsidies van circa 25-30%, waardoor de prijzen sterk zijn gestegen. Verder wordt de export van vlees belemmerd door het afschaffen van exportsubsidies en vraagtuitval op traditionele Oosteuropese afzetmarkten. Ondanks de in 1990 reeds met zo'n 8% teruggelopen productie van rund- en kalfsvlees in verge-

Tabel 4.47 Overzicht exportpotentieel Hongarije (1990)

Diersoort	Saldo uit-/ invoer	Veran- dering saldo	Aandeel Nl in uitvoer	Mogelijke groei Nl aandeel	Markt- aantrekke- lijkheid
Kalveren/runderen	overschot	+	0	j	gemiddeld
Varkens	overschot	+	0	j	gemiddeld

lijking met 1988, is de vraag thans dusdanig gering dat de producentenprijzen sterk onder druk staan. Bij een actuele opbrengstprijs van slachtvarkens van 58 forint (0,9 dollar) per kg worden alleen nog de voederkosten gedekt. Teci acht dan ook de verwachting van het USDA dat de varkensproductie zich in 1991 zal herstellen op het niveau van 1988 volstrekt irreëel. Hij verwacht de komende tijd zelfs een verdere daling met circa 15%. Verder verwacht hij dat de rundveestapel verder zal worden verminderd. Hierbij acht hij een afname van de rundveestapel met circa 20% reëel.

Dit zal plaats hebben via een vergrote uitstoot c.q. export van kalveren, omdat vooral kalfsvlees voor de Hongaren veel te duur is (geworden). Door de sterk verminderde afzetmogelijkheden naar de Sovjet Unie, Saudi-Arabië en Joegoslavië, neemt thans de export naar Italië sterk toe.

Van de Hongaarse rundveestapel wordt 25-30% gehouden op gezinsbedrijven, 50% op coöperatieve bedrijven en 20-25% op staatsbedrijven. De varkenshouderij is naar schatting voor 50% geconcentreerd op gezinsbedrijven. Te verwachten is dat de staatsbedrijven de meeste moeite zullen hebben de huidige crisis te overwinnen, vanwege de te betalen arbeidslonen en de hoge arbeidsinput. Ook andere inputs zijn echter hoog (kunstmest, bestrijdingsmiddelen, arbeid, overhead).

4.11 Tsjechoslowakije

4.11.1 Algemeen

Na de pogingen tot liberalisering van de Tsjechische politiek en economie in het begin van de zestiger jaren, werd men teruggeplaatst onder een restrictief regime dat in grote trekken was te vergelijken met dat in de DDR. Ook de produktiestructuur is in grote lijnen vergelijkbaar met die in de DDR. In beide landen is de industriële ontwikkeling wat verder voortgeschreden dan in andere Oosteuropese landen en is de agrarische productie grotendeels geconcentreerd op grote staatsbedrijven.

Als netto-exporteur van landbouwprodukten leek ook Tsjechoslowakije een redelijk gunstige concurrentiepositie te hebben opgebouwd. Nu blijkt met welke verspillingen van inputs, gebaseerd op een ingewikkeld netwerk van subsidies, deze positie is bereikt, moet worden aangenomen dat dit meer zegt over de zwakte van andere Oosteuropese landen dan over de kracht van de Tsjechische landbouw.

Wel is men erin geslaagd een relatief groot assortiment aantrekkelijke vleeswaren te produceren, hetgeen mogelijk samenhangt met het grote aantal bewoners van Duitse afkomst.

4.11.2 Produktie, in- en uitvoer van vee en vlees, consumptie en zelfvoorzieningsgraad van vlees

Het lijkt erop dat de produktie en het verbruik van rund- en kalfsvlees en van varkensvlees in Tsjechoslowakije minder zijn beïnvloed door de politieke omwenteling dan in andere Oosteuropese landen. Ook de im- en export van vee en vlees bleven op peil (tabel 4.48).

Tot en met 1988 werden de consumentenprijzen voor voedingsmiddelen door de regering constant gehouden. Deze politiek vergde enorme overheids-subsidies. Toch heeft men het subsidiesysteem niet geheel losgelaten, omdat gevreesd werd dat dit zou leiden tot dezelfde marktontwrichting als in andere Comecocon-lidstaten. Eerst in juli 1990 heeft men besloten de subsidies te verlagen. Dit had een prijsstijging van rundvlees met circa 40% tot gevolg. De prijsstijging bij varkensvlees en kip was zeer beperkt (tot maximaal 20%). Tsjechoslowakije heeft geen export van varkens en een relatief geringe en stabiele uitvoer van levende slachtrunderen (tabel 4.49). Het betreft slachtrunderen van goede kwaliteit (met 50 of 75% Simmenthal bloed), die voornamelijk naar Italië worden afgezet. Tot nu toe worden bijna alle dieren afgezet door "Koopspol" in Praag, de voormalige staatsonderneming die het monopolie had bij de im- en export van levend vee en vlees.

Tabel 4.48 Voorzieningsbalans van rund- en kalfsvlees en van varkensvlees (* 1000 ton)

	1985	1986	1987	1988	1989	1990 a)	1991 b)
Rund- en kalfsvlees							
produktie	460	457	458	454	488	498	483
import	10	10	10	10	20	20	30
export	65	55	45	40	40	40	40
verbruik	400	412	423	424	468	478	473
zelfvoorzieningsgraad (%)	115	111	108	107	104	104	102
Varkensvlees							
produktie	715	859	853	857	960	962	962
import	5	5	5	5	5	5	5
export	30	30	30	30	40	40	40
verbruik	690	834	828	832	925	927	927
zelfvoorzieningsgraad (%)	104	103	103	103	104	104	104

a) Raming; b) Prognose.

Bron: USDA/Gira.

Tabel 4.49 Uit- en invoer van levend vee in Tsjechoslowakije (x 1000 dieren)

	1985	1986	1987	1988	1989	1990 a)	1991 b)
Runderen en kalveren							
Uitvoer	25	20	25	20	20	20	20
Invoer	0	0	0	0	0	0	0
Saldo	25	20	25	20	20	20	20

a) Raming; b) Prognose.

Bron: USDA.

4.11.3 Dierziektesituatie

In de republiek Tsjechië komt geen brucellose voor. Vaccinatie wordt daarom niet toegestaan, net zo min als de import van gevaccineerde runderen. In Slowakije komt wel brucellose voor en is vaccinatie wel toegestaan. Andere runderziekten komen niet voor, met uitzondering van sporadische leucosegevallen. In de varkenssector komen sporadisch klassieke varkenspest en aujeszky voor, waartegen wordt gevaccineerd.

In het algemeen worden contaminanten in het voedsel en een overmatig gebruik van pesticiden sinds de omwenteling als de belangrijkste problemen ervaren. De belangrijkste taak van de veterinairen is om uitwassen op dit terrein te voorkomen.

4.11.4 Veevoederpositie

Samen met de voormalige DDR en de Sovjet Unie heeft ook Tsjechoslowakije een tekort op de agrarische handelsbalans. Deze tekorten worden vooral veroorzaakt door een gebrek aan veevoeder grondstoffen. Dit hangt samen met een geringe produktiviteit in de akkerbouw. Ondanks een hoog verbruik van kunstmest en gewasbeschermingsmiddelen zijn de gewasopbrengsten per hectare laag.

De problematische handelsbalans van Tsjechoslowakije heeft geleid tot een terughoudende import van eiwitrijke grondstoffen als soja. Dit heeft echter ook geleid tot een, in vergelijking met het Westen, toenemende efficiency-achterstand in de dierlijke produktie.

4.11.5 Toekomstverwachting

De Tsjechoslowaakse overheid acht het belangrijk dat een door de liberalisering veroorzaakte economische terugslag zoveel mogelijk wordt voorkomen en streeft daarbij naar een sociale markteconomie. Hierbij zullen algemeen toegepaste subsidies worden verlaagd of afgeschaft en zullen andere subsidies worden geïntroduceerd en doelgericht worden aangewend. Criteria die hierbij worden gehanteerd zijn, verbetering van de concurrentiepositie, het verschaffen van perspectief aan bepaalde produktiesectoren (bijvoorbeeld de landbouw) en bescherming van de consument.

Tabel 4.50 Overzicht exportpotentieel Tjechoslowakije (1990)

Diersoort	Saldo uit-/ invoer	Veran- dering saldo	Aandeel Nl in uitvoer	Mogelijke groei Nl aandeel	Markt- aantrække- lijkheid
Kalveren/runderen	overschot	-	0	j	gemiddeld
Varkens	0	-	0	n	gering

In dat kader heeft de Tsjechoslowaakse regering besloten om met ingang van 1991 een importtarief op consumptiegoederen in te stellen van 20%. Verder zullen in 1991 de prijsgaranties voor baktarwe, rogge, melk en de beste kwaliteit rundvlees worden gehandhaafd. Verder is interventie mogelijk die zal worden gefinancierd door een Prijs Garantie Fonds dat zal worden beheerd door het Markt Regulering Fonds (MRF). Dit fonds zal ook transportsubsidies, kosten van interventievoorraden en exportsubsidies behoren.

In relatie tot de inputs is de Tsjechische landbouw, met die in de voormalige DDR, Polen en de Sovjet Unie, één van de minst produktive. De verspilling van vooral kunstmest en chemicaliën is enorm. Verwacht wordt dat de privatisering voor een vrij snelle verbetering zal zorgen. Verder

zal, volgens Bohumil Riha van Koospol, er een toenemende decentralisatie optreden. Dit zal tevens leiden tot kleinere productiebedrijven met een hogere dierproductiviteit.

Verwacht wordt dat de sterk gestegen prijzen van vlees de productie van varkens- en pluimveevlees zullen stimuleren en dat de productie van rundvlees onder druk zal komen te staan. Een kalverenoverschot kan hiervan op korte termijn het gevolg zijn. Verder zal er op korte termijn veel slachtvee op de markt komen, gezien het besluit van de Tsjechoslowaakse minister van landbouw om de komende twee jaar 200.000 runderen af te slachten (een zesde deel van de rundveestapel). Deze dieren zullen voornamelijk op de EG-markt moeten worden afgezet.

Op enkele terreinen is de Tsjechoslowaakse uitgangspositie relatief gunstig. De bevolking is goed opgeleid en het land heeft een traditie met goed management. Daarbij is de buitenlandse schuld van ruim zeven miljard dollar relatief gering.

4.12 Joegoslavië

4.12.1 Algemeen

Joegoslavië heeft altijd een wat afwijkende positie ingenomen in Oost-Europa. Men streefde naar een eigen interpretatie van het socialisme met een lossere band met de Sovjet Unie, opener grenzen met het westen en een minder gecentraliseerde economische politiek, waarin meer ruimte werd gegeven aan het particulier initiatief. Zo worden circa 90% van de runderen en ruim 70% van de varkens gehouden op gezinsbedrijven.

Toch is het welvaartsniveau laag. Belangrijkste oorzaak hiervan is de hollende inflatie die in 1988 circa 260% en in 1989 circa 1000% bedroeg. De inflatie werd gestimuleerd door het afschaffen van de consumentensubsidies in 1988. Dit leidde tot een dalende levensstandaard met sterk verminderde consumentenaankopen van rund- en kalfsvlees en grote sociale onrust. Thans blijkt deze neergaande spiraal tevens een voedingsbodem te zijn voor een toenemend nationalisme tussen de verschillende bevolkingsgroepen.

De Joegoslavische regering hanteert een politiek van marktbescherming van de agrarische producenten. Er bestaat een bodemprijs voor agrarische producten. Deze is echter in de praktijk alleen effectief als de producenten geen koper kunnen vinden voor hun producten. De bodemprijs is namelijk erg laag. In de afgelopen jaren met hyperinflatie heeft dit systeem dan ook niet effectief gewerkt. Verder is de regeringspolitiek gericht op export van hoogwaardig slachtvee en rundvlees (baby-beef). Deze export is gericht op landen met harde valuta, met name Italië en Griekenland. Daartegenover wordt laag kwalitatief rundvlees uit EG-interventievoorraden en varkens en varkensvlees tegen lage prijzen uit Oosteuropese landen geïmporteerd. Bovendien wordt de import belast met een importheffing. Men tracht op die wijze in één klap twee vliegen te slaan door naast de binnenlandse producenten tegen te lage prijzen, tevens de consumenten tegen te hoge prijzen te beschermen. Hiervoor worden jaarlijks importquota vastgesteld.

Echter, door de hyperinflatie van de laatste jaren is de effectiviteit van deze instrumenten sterk verminderd. De bijna dagelijkse stijging van de consumentenprijzen veroorzaakte een daling in de consumptieve vraag. Dit stimuleerde de boeren echter niet de productie uit te breiden. Door de ontstane onzekerheid en de torenhoge rente reageerde men zelfs met een inkrimping van de productie.

4.12.2 Productie, in- en uitvoer van vee en vlees, consumptie en zelfvoorzieningsgraad van vlees

Uit tabel 4.51 blijkt de afwijkende positie van Joegoslavië. Het is in feite het enige land in Oost-Europa dat niet alleen rund- en kalfsvlees en varkensvlees importeert, maar ook exporteert.

Tabel 4.51 Voorzieningsbalans van rund- en kalfsvlees en van varkensvlees (* 1000 ton)

	1985	1986	1987	1988	1989	1990 a)	1991 b)
Rund- en kalfsvlees							
produktie	333	317	317	301	309	308	300
import	18	30	41	53	60	60	40
export	57	30	25	32	28	30	30
verbruik	315	305	305	325	322	329	330
zelfvoorzieningsgraad (%)	106	104	104	93	96	94	91
Varkensvlees							
produktie	772	750	871	819	791	775	800
import	6	27	14	42	43	40	30
export	39	21	27	24	20	25	25
verbruik	740	738	835	862	795	810	815
zelfvoorzieningsgraad (%)	104	102	104	95	99	96	98

a) Raming; b) Prognose.

Bron: USDA/Gira.

Tabel 4.52 Uit- en invoer van levend vee in Joegoslavië (x1000 dieren)

	1985	1986	1987	1988	1989	1990 a)	1991 b)
Runderen en kalveren							
Uitvoer	116	123	288	227	245	200	200
Invoer	2	6	0	31	75	75	50
Saldo	114	117	288	196	170	125	150

a) Raming; b) Prognose.

Bron: USDA.

Joegoslavië heeft een aanzienlijke in- en uitvoer van levend vee. In de rundersector betreft dit zowel in- als uitvoer, varkens worden sinds 1985 alleen geïmporteerd. De invoer van runderen is voor ruim 80%, die van varkens voor ruim 90% afkomstig uit andere Oosteuropese landen. De in- en uitvoer van runderen en kalveren is weergegeven in tabel 4.52.

De Joegoslavische uitvoer uit de rundersector is vooral gericht op Italië (circa 50%), Griekenland (circa 27%) en het Midden-Oosten (circa 22%). Hiermee wordt een belangrijk deel van de benodigde harde valuta verkregen. De dieren zijn van het ras Simmenthal en hebben relatief gunstige vleesproduktie-eigenschappen. De dieren die naar Italië worden afgezet hebben overwegend een gewicht tot 250 kg en zijn bedoeld om daar verder te worden afgemest. De uitvoer naar Griekenland, en vooral die naar het Midden-Oosten, bestaat voor een groter deel uit slachtrijpe dieren.

De aan Italië en Griekenland geleverde dieren worden grotendeels hefingsvrij of tegen verlaagde heffing ingevoerd in het kader van de jaarlijkse balansregeling en de speciale regeling voor de invoer van rundvee uit Joegoslavië die op basis van historische rechten vrijwel geheel aan die landen worden toegewezen. Opmerkelijk is, dat de uitvoer naar de EG aanzienlijk boven het toegestane quotum ligt. De invoer van runderen is beperkt, sterk wisselend, en overwegend afkomstig uit andere Oosteuropese landen (lage prijs, barter-trade).

4.12.3 Dierziektesituatie

Er kon nauwelijks inzicht worden verkregen in de dierziektestatus van Joegoslavië. De indruk bestaat evenwel dat deze sterk regionaal verschilt en relatief gunstig is in het meer welvarende Noorden. Meer naar het Zuiden en Oosten is de produktiestructuur in de rundveehouderij sterk versnipperd. De bedrijven zijn er klein tot zeer klein, weinig gespecialiseerd en meer gericht op het houden van schapen en geiten. Te verwachten is dat de dierziektesituatie daar problematischer is.

4.12.4 Veevoederpositie

Naast ruwvoeder, dat de basis vormt van het voederrantsoen in de rundveehouderij wordt het krachtvoederrantsoen grotendeels samengesteld op basis van binnenlands geproduceerde granen. In 1988 en 1989 was door de droogte de produktie van ruwvoerders en granen beperkt. Bovendien werd het geogste graan langer "vast gehouden" door de producenten, vanwege de voorthollende inflatie. Door de meeste bedrijven moest hierdoor de veestapel worden ingekrompen.

In 1990 is deze situatie drastisch verbeterd. In de eerste plaats nam de inflatie sterk af tot 34% in het eerste halfjaar, waardoor de graanproducenten minder aarzelden hun oogst op de markt te brengen. Vervolgens slaagde de overheid erin de graanprijzen stabiel te houden door de import van grote hoeveelheden granen.

4.12.5 Toekomstverwachting

Ook de Joegoslavische overheid acht het van groot belang dat de recessie zoveel mogelijk wordt beperkt en heeft daarvoor een economisch hervormingsplan opgesteld. Het belangrijkste doel daarbij is de binnenlandse voedselvoorziening op peil te houden en zo mogelijk te verbeteren. Omdat vooral rund- en kalfsvlees voor de gemiddelde consument nagenoeg onbetaalbaar is geworden zullen de inspanningen zich vooral richten op het verder terugdringen van de inflatie en zal de produktie van voedergranen worden gestimuleerd. Toch zal de consumptie van rund- en kalfsvlees verminderen ten gunste van varkens- en pluimveevlees. Verwacht mag worden dat Joegoslavië alles in het werk zal stellen om de export van kwaliteitsrundvee en van vleeswaren - die voor een deel worden geproduceerd op basis van goedkoop geïmporteerd EG-interventievlees - naar landen met converteerbare valuta op peil te houden. Het zal vooral van de uitkomst van de binnenlandse politieke onzekerheid afhangen of men hierin zal slagen.

Tabel 4.53 Overzicht exportpotentieel Joegoslavië (1990)

Diersoort	Saldo uit-/ invoer	Verandering saldo	Aandeel Nl in uitvoer	Mogelijke groei Nl aandeel	Markt- aantrekke- lijkheid
Kalveren/runderen	overschot	+	0	j	gemiddeld
Varkens	tekort	+	0	n	gering

4.13 Samenvatting uitvoerpotentie Oosteuropese landen

In tabel 4.54 en 4.55 is de im- en exporthandel in levend vee van Oost-Europa samengevat. Voor een meer volledig beeld zijn hierin ook Roemenië en de Sovjet Unie opgenomen.

Uit de in- en uitvoertabellen blijkt dat de Oosteuropese landen een groot uitvoersaldo hebben van runderen en kalveren. Deze uitvoer is vooral

gericht op de EG (met name Italië, gevolgd door Griekenland). Hiervoor heeft de EG quota vastgesteld, die op grond van historische rechten vrijwel uitsluitend kunnen worden benut door die twee landen. Het voordeel is, dat er voor deze quota geen of een verlaagde importheffing geldt en dat er geen douanetarief op van toepassing is. Na Italië en Griekenland zijn enkele landen in het Midden-Oosten de belangrijkste afnemers.

Hoewel het USDA het herstel van produktie en consumptie van rundvlees waarschijnlijk wat optimistisch inschat, mag worden aangenomen dat er in de komende jaren een groot exportpotentieel van runderen en kalveren blijft bestaan. Dit met uitzondering van de Sovjet Unie en misschien van Roemenië. Omdat verwacht mag worden dat het overschot van slachtkoepen uit de voormalige DDR binnen enkele jaren vrijwel verdwenen zal zijn, zal het exportpakket van de Oosteuropese landen dan weer vrijwel geheel bestaan uit uitgangsmateriaal voor de kalfs- en roodvleesproduktie. Deze dieren zijn in het algemeen van aanzienlijk betere kwaliteit, en daardoor beter geschikt voor de kalfsvleesproduktie, dan de eenzijdig op melkproduktie gerichte Holstein Frisians in de EG, waarvan het aanbod onder invloed van de zuivelquotering bovendien sterk terugloopt. Ook het uitgangsmateriaal voor de roodvleesproduktie heeft een relatief goede kwaliteit. Het betreft veelal de rassen Simmenthal en Fleckvieh, al dan niet gekruist met specifieke vleesrassen.

In de varkenssector hebben van de Oosteuropese landen Hongarije en de DDR een exportoverschot. Dit exportoverschot kan niet in de EG afgezet worden omdat de Oosteuropese varkensstapel niet vrij is van varkenspest. Vervolgens is te verwachten dat door het afschaffen van de subsidies op voedingsmiddelen in Oost-Europa het verbruik van rund- en kalfsvlees zal verminderen ten gunste van het goedkopere varkens- en pluimveevlees. Hierdoor kan een gedeelte van het exportoverschot afgezet worden op de binnen-

Tabel 4.54 Import en export van levende runderen en kalveren in Oost-Europa (x1000 dieren)

	1985	1986	1987	1988	1989	1990 a)	1991 b)
Export totaal	764	625	897	955	1218	2260	1460
waarvan:							
Tsjechoslowakije	25	20	25	20	20	20	20
Polen	231	303	418	563	667	1000	650
Hongarije	192	156	147	125	146	140	140
DDR	170	23	19	20	100	900	450
Joegoslavië	116	123	288	227	245	200	200
Roemenië	30	0	0	0	40	0	0
Sovjet Unie	0	0	0	0	0	0	0
Import totaal	352	6	0	32	325	285	260
waarvan:							
Tsjechoslowakije	0	0	0	0	0	0	0
Polen	0	0	0	1	0	0	0
Hongarije	50	0	0	0	0	0	0
DDR	0	0	0	0	0	10	10
Joegoslavië	2	6	0	31	75	75	50
Roemenië	0	0	0	0	0	0	0
Sovjet Unie	300	0	0	0	250	200	200
Export saldo	412	619	897	923	893	1975	1200

a) Raming; b) Prognose.

Bron: USDA.

Tabel 4.55 Import en export van levende varkens in Oost-Europa
(x1000 dieren)

	1985	1986	1987	1988	1989	1990 a)	1991 b)
Export totaal	774	654	755	670	940	1350	950
waarvan:							
Tsjechoslowakije	0	0	0	0	0	0	0
Polen	0	0	0	0	0	0	0
Hongarije	400	304	405	320	600	350	450
DDR	350	350	350	350	340	1000	500
Joegoslavië	24	0	0	0	0	0	0
Roemenië	0	0	0	0	0	0	0
Sovjet Unie	0	0	0	0	0	0	0
Import totaal	717	654	624	708	1132	1000	650
waarvan:							
Tsjechoslowakije	70	50	25	10	0	0	0
Polen	117	0	166	229	377	150	50
Hongarije	0	200	0	0	0	0	0
DDR	0	0	0	0	0	0	0
Joegoslavië	30	163	63	169	455	350	200
Roemenië	0	0	0	0	0	200	100
Sovjet Unie	500	241	370	300	300	300	300
Exportsaldo	57	0	131	-38	-192	350	300

a) Raming; b) Prognose.

Bron: USDA.

landse markt. Export van varkens naar de EG is in de toekomst misschien wel mogelijk wanneer Oost-Europa verdeeld zou worden in bepaalde regio's. Op basis van de dierziektesituatie in een regio kan al dan niet de ovv-status verleend worden waardoor export mogelijk wordt. Inspelend op deze toekomst voert de EG momenteel gesprekken met verschillende Oosteuropese landen over mogelijke associatie verdragen. Om in de toekomst het aantal potentiële leverancierslanden verder te vergroten, voert de EG ook overleg met de landen van de Europese Vrijhandels Associatie (EVA) over de vorming van een Europese Economische Ruimte (EER).

5. CONCLUSIES

5.1 Importbehoefte en exportpotenties

De internationale handel in vee is de laatste jaren sterk in beweging. De belangrijkste oorzaken hiervan met betrekking tot de rundveesector zijn de EG-zuivelquotering en de politieke ommezwaai in Oost-Europa.

Kalveren

Door de zuivelquotering nam het aanbod van kalveren in de EG sterk af. De uitvoeroverschotten in de landen met een exportsaldo verminderden daardoor sterk (België en Frankrijk) of sloegen om in een importsaldo (Nederland en West-Duitsland), terwijl de importbehoefte aan kalveren in het traditionele importland Italië verder toenam. Groot-Britannië was het enige EG-land waar het exportoverschot toenam. Deze groei was echter onvoldoende om in de toenemende EG-behoefte aan uitgangsmateriaal voor de rund- en kalfsvleesproductie te kunnen voorzien.

De rond 1985 geïntroduceerde perestroyka politiek van President Gorbatsjov was de aanleiding om de Oosteuropese deuren naar het westen te openen. Vooral de traditionele importeurs van uitgangsmateriaal voor de kalver- en rundveemesterij, Italië en Griekenland, profiteerden hiervan. Niet alleen konden deze landen hiermee in hun importbehoefte voorzien, maar bovendien konden zij profiteren van de (zeer) lage Oosteuropese prijzen. De EG-commissie stelt namelijk ieder jaar een bepaald importquotum vast waarbij dieren bestemd voor de mestering heffingvrij of tegen verlaagde heffing uit Oost-Europa kunnen worden ingevoerd. Op grond van zogenaamde historische rechten wordt dit quotum vrijwel geheel toegewezen aan Italië en Griekenland.

De politieke omwenteling in Oost-Europa in 1988 en 1989 veroorzaakte een drastische toename van het Oosteuropese exportoverschot van circa 900.000 dieren in 1987 tot naar schatting twee miljoen dieren in 1990. Door het wegvallen van allerlei subsidies, waardoor ook de consumptieve vraag naar rund- en kalfsvlees inzakte, konden deze dieren niet meer op de Oosteuropese markt worden afgezet. Hiervoor werden afzetmogelijkheden gezocht, en gevonden, op de EG-markt. Geconcludeerd kan worden dat het ontstane EG-tekort aan uitgangsmateriaal voor de rund- en kalfsvleesproductie kon worden opgevuld met Oosturopees aanbod.

Of in de toekomst ook op deze wijze in de behoefte van de EG kan worden voorzien is moeilijk te voorspellen. Vast staat dat er voor de EG als totaal voorlopig een groot tekort zal blijven bestaan aan kalveren voor de kalvermesterij. De importerende landen zullen echter toch nog een flink deel van hun behoefte dekken in EG landen met een overschot. Daarnaast is import van buiten de EG (bijvoorbeeld Oost-Europa) noodzakelijk.

In welke mate dit mogelijk is, is nog onbekend. Het USDA en andere deskundigen, waaronder prof. Tecsí, verwachten dat het huidige Oosteuropese uitvoeroverschot pas de komende jaren (sterk) zal verminderen omdat daarvoor eerst de rundveestapel zal moeten worden ingekrompen. Dat dit laatste zal gebeuren is vrij zeker omdat door het afschaffen van de consumentensubsidies rund- en kalfsvlees veel te duur is geworden voor de gemiddelde Oosteuropese consument.

Uitgangsmateriaal voor de roodvleesproductie en slachtrunderen

Anders ligt het met betrekking tot de EG-behoefte aan uitgangsmateriaal voor de roodvleesproductie en aan slachtrunderen. Ook hiervan is de EG traditioneel netto-importeur en ook in dit geval gaat het vooral om

Italië en Griekenland. Ook hierbij geldt dat de EG-behoefte is vergroot door de zuivelquotering. Deze behoefte lijkt echter minder blijvend te zijn. De beschikbaar gekomen produktieruimte door de zuivelquotering heeft het proces van tweedeling in de rundveestapel in enerzijds melkvee en anderzijds kwaliteitsvleesvee duidelijk versneld. Hierdoor is thans ook in traditionele zuivellanden als Nederland en Duitsland sprake van een opbouw van een eigen reproductiestapel voor vleesrassen. De behoefte aan uitgangsmateriaal voor de roodvleesproduktie in de EG zal hierdoor op termijn verminderen.

Door de zelfvoorzieningsgraad voor rundvlees van meer dan 100% is er in de EG in feite geen importbehoefte aan slachtrunderen. Voor individuele bedrijven in de produktiekolom gelden andere criteria. Hun doelstelling is uiteraard gericht op het behalen van een goed bedrijfsresultaat. Dit verklaart de import van slachtkoeien tegen extreem lage prijzen door de veehandel en de slachterijen uit de voormalige DDR. Helaas kwam hierdoor het EG prijspeil voor slachtrunderen sterk onder druk te staan. Dit aanbod wordt overigens snel minder. Er is echter de komende tijd een snel groeiend potentieel overschot van slachtrunderen te verwachten in vrijwel alle andere Oosteuropese landen. Door het inzakken van de consumptie van zuivelprodukten en rund- en kalfsvlees staat die landen tijdelijk een groot overschot van slachtvee te wachten.

Uit de import van slachtkoeien uit de voormalige DDR blijkt dat de im- en export van vee lang niet altijd is te verklaren uit een netto behoefte op grond van de produktie- en consumptiecijfers in een land. Het zijn vooral incidentele en meer permanente prijsverschillen die naast verschillen in kwaliteit de verklaring vormen voor het ontstaan van handelsstromen. Als de prijsverschillen groot genoeg zijn ter dekking van de transport- en transactiekosten en kwaliteitsverschillen, dan wordt er gehandeld. Afstanden spelen hierin tegenwoordig alleen nog een rol als kostenfactor.

Biggen en varkens

In de EG blijkt in een aantal landen ook voor varkens een duidelijke importbehoefte te bestaan. Deze behoefte wordt voor het grootste deel opgevangen door andere EG-landen. Alleen Italië maakt in beperkte mate gebruik van invoer uit Oosteuropese landen. Dat is ook alleen mogelijk indien de dierziektesituatie in het land van bestemming (Italië) op een gelijk of lager niveau ligt dan in het land van herkomst.

Nederland

Geconstateerd kan worden dat Nederland in de rundersector een netto importbehoefte heeft. Dit betreft vooral kalveren voor de kalfsvleesproduktie. Daarnaast heeft Nederland behoefte aan de import van slachtrunderen van vleesrassen en aan uitgangsmateriaal voor de eigen produktie daarvan. Door de opbouw van een eigen reproductiestapel zal de behoefte hieraan de komende jaren weer verminderen en misschien zelfs bijna verdwijnen.

De invoer van varkens, biggen en slachtrunderen van niet-vleesrassen is puur gebaseerd op het bestaan van prijsverschillen waardoor het ondanks het transport aantrekkelijk wordt om die dieren naar Nederland te halen en te slachten. Uit de geringe omvang van de invoer blijkt dat dit slechts incidenteel geldt voor varkens en biggen.

Wanneer de Nederlandse behoefte geconfronteerd wordt met de potentie van de verschillende landen blijkt dat kalveren met name afkomstig zijn uit België en het Verenigd Koninkrijk. Van de Oosteuropese landen weet vooral Polen een groot exportsaldo voor kalveren te realiseren. Ook Nederland maakt hiervan gebruik echter in vergelijking met andere landen slechts in geringe mate.

Oosteuropese landen hebben ook een grote potentie voor de export van slachtrunderen en uitgangsmateriaal voor de roodvleesproductie. Hiervan is tot nu toe in Nederland nauwelijks gebruik gemaakt, de voormalige DDR uitgezonderd. Nederland blijft zich meer op de EG-markt richten, met als belangrijkste leverancier de Bondsrepubliek en Frankrijk. Het exportoverschot van de Oosteuropese landen zal de komende jaren waarschijnlijk nauwelijks verminderen en groter zijn dan de netto importbehoefte in de landen met een tekort. Er zal dan ook voorlopig moeten worden gerekend met een prijsdrukkend effect van de Oosteuropese ontwikkelingen op de EG-rundvleesmarkt. Voor de Nederlandse slachterijen betekent het dat hierdoor een hogere bezettingsgraad tegen relatief lage kosten bereikt kan worden.

Vergelijkbaar met de rundveestapel is er ook in de varkenssector sprake van een overcapaciteit op slachterijniveau. Echter in tegenstelling tot de rundveesector resulteert dit in een zeer geringe importstroom. De kostprijs van de invoer is dusdanig hoog, dat import nauwelijks rendabel is. Voor de toekomst wordt hierin ook weinig verandering verwacht. Blijkens LEI-publikatie "Varkens 1990" liggen de Nederlandse varkensprijzen gemiddeld vijf tot tien procent beneden het EG-gemiddelde. Import is dus slechts in zeer uitzonderlijke gevallen aantrekkelijk. Daarbij maakt het nauwelijks verschil welke herkomstlanden het betreft.

Momenteel zijn de ingevoerde varkens in Nederland met name afkomstig uit België en het Verenigd Koninkrijk. Gezien de dierziektesituatie in Oost-Europa (geen ovv-status) is het niet toegestaan dieren vanuit die landen te importeren.

5.2 De veehandel

Het blijkt dat de veehandel er in het algemeen in slaagt om de in bepaalde landen bestaande potentie over te hevelen naar de landen met importbehoefte. Hierbij doen zich een aantal opvallende ontwikkelingen voor. In de eerste plaats is er sprake van een toenemende omvang van de internationale handel in levend vee. Dit geldt niet alleen voor de EG-intra-handel in rundvee en varkens, maar ook ten aanzien van de EG-import van rundvee uit Oost-Europa. Hieruit blijkt dat niet alleen de aantallen internationaal verhandelde dieren toenemen, maar dat ook de afstanden groter worden.

Een ander opvallend aspect is het toenemende aandeel van Nederlandse veehandelsbedrijven in de internationale veehandel. Door concentratie en schaalvergroting zijn een aantal Nederlandse veehandelsbedrijven uitgegroeid tot internationale ondernemingen die meerdere gespecialiseerde in- en verkopers in dienst hebben en soms beschikken over buitenlandse vestigingen. De import van vee in Nederland is vaak niet meer dan een onderdeel van hun activiteiten. Daarnaast exporteren zij levend vee en leveren zij bijvoorbeeld ook Poolse en Britse kalveren rechtstreeks aan Franse en Duitse afnemers. Hiermee is hun omzet veel groter dan de omzet die kan worden afgeleid uit de Nederlandse im- en exportstatistieken.

Uit gesprekken met mensen uit de sector en de (importerende) veehandel zelf komt naar voren dat als belangrijkste oorzaken van dit succes van de Nederlandse veehandelaren worden gezien: een grote mate van flexibiliteit, hun talenkennis, het efficiënte transport met transportmiddelen van hoge kwaliteit, hun inzet en hun bereidheid tot het nemen van risico's. Dit voorop lopen in de ontwikkeling bezorgt de Nederlandse bedrijven een voorsprong die voortdurend wordt uitgebouwd.

5.3 Veterinaire aspecten

De toenemende internationalisering van de veehandel betekent dat steeds beter in de bestaande behoefte kan worden voorzien. Aan de andere kant is er ook in toenemende mate een spanningsveld te constateren ten

aanzien van de risico's van import voor de gezondheidstoestand van de eigen veestapel. Het spanningsveld wordt vergroot door de getalsmatige toename van de import, maar ook door de steeds hogere gezondheids-eisen die aan de te importeren dieren worden gesteld. In dit verband is ook te verwachten dat de import van vee uit derde landen na 1992 moeilijker zal worden. Daar tegenover staat dat de intra-EG-handel dan aan minder belemmeringen onderhevig zal zijn. Tevens wordt er onderhandeld over associatie verdragen met onder andere Oosteuropese landen.

Bedacht dient te worden dat iedere verplaatsing van dieren gepaard gaat met risico's voor de gezondheidssituatie van de veestapel. Absolute veiligheid is niet mogelijk. Gegeven de importbehoefte dienen de risico's zoveel mogelijk te worden beperkt zonder dat dit ten koste gaat van de efficiency van de veehandel. Het strenge Nederlandse toezicht op de invoer van levend vee is dan ook terecht.

Het is wel van belang dat de gehanteerde eisen eenduidig zijn, toegespitst zijn op het risico dat de Nederlandse veestapel loopt en dat er geen ruimte bestaat voor interpretatieverschillen. Uit de gesprekken met de importeurs is gebleken, dat vooral het laatste thans niet het geval is.

In de varkenshandel zijn er wat dit betreft nauwelijks problemen door de, weliswaar strenge, maar zeer duidelijke regelgeving: er mag alleen worden geïmporteerd uit gebieden die officieel vrij zijn verklaard van varkenspest door de EG. Dit maakt bijvoorbeeld import uit Oosteuropese landen mede omdat de afzonderlijke landen als één regio beschouwd worden, onmogelijk. Gezien de Nederlandse exportafhankelijkheid en het ontbreken van een netto importbehoefte, is dit in de praktijk geen probleem.

Volstrekt anders is de situatie in de rundersector. Hier heeft Nederland een netto importbehoefte. Deze is groeiend voor kalveren voor de kalfsvleesproduktie en stabiel tot afnemend voor uitgangsmateriaal voor de roodvleesproduktie en voor reproductiemateriaal ten behoeve van de opbouw van een eigen vleesveestapel. De gezondheidsrisico's bij import lopen bij deze categorieën sterk uiteen. Bij de import van uitgangsmateriaal voor de vleesproduktie blijven de risico's beperkt tot het bedrijfsniveau en loopt de nationale veestapel bij een goede kanalisatie, geen of nauwelijks gevaar. Er zijn op veterinaire gronden, gegeven de dierziektesituatie in de EG zelf dan ook nauwelijks redenen aan te voeren om de import van mest- en slachtdieren uit niet EG-lidstaten te verbieden. Bovendien liggen er in het kader van de I en R regeling mogelijkheden om het aantal controles te verminderen. Aan de import van reproductiedieren kleven naar verhouding grote risico's voor de gezondheidstoestand van de Nederlandse veestapel. Streng veterinair toezicht en controle bij import van deze dieren is dus volkomen terecht.

5.4 Belangenbehartiging

Op basis van de in het kader van dit onderzoek gehouden gesprekken en interviews kan geconcludeerd worden dat de importeurs van levend vee zich in het algemeen kenmerken door een grote deskundigheid en flexibiliteit. Hierdoor lossen zij eventueel optredende knelpunten in de regel zelf adequaat op. Door schaalvergroting en internationalisatie zullen zij hiertoe in de toekomst nog beter in staat zijn. Door hun uitgebreide netwerk van contacten en informatie blijken de geënqueteerde importeurs slechts in beperkte mate behoefte te hebben aan zware overkoepelende promotionele activiteiten.

Gezien de veterinaire knelpunten is er op dat terrein wel behoefte aan effectieve belangenbehartiging. Gezien de toenemende internationalisering van de handelsstromen bestaat er bij de importeurs grote behoefte aan vereenvoudiging en harmonisering van de veterinaire regelgeving, waarbij effectieve controleprocedures wel en interpretatieverschillen niet mogelijk zijn.

Een punt dat als een onrechtvaardigheid wordt ervaren is de voorkeursbehandeling die Italië en Griekenland genieten bij de door de EG in overleg met de Oosteuropese landen vastgestelde importquota zonder of tegen verlaagde importheffing. De rechtvaardigheid ten aanzien van de duur van deze historische rechten is moeilijk te begrijpen.

5.5 Sterke en zwakke punten, kansen en bedreigingen

Sterke en zwakke punten

De internationale handel in levend vee zal naar verwachting in de komende jaren toenemen. Dit geldt ook ten aanzien van de Nederlandse import van kalveren voor de kalfsvleesproduktie.

Het belangrijkste sterke punt bij de import van levend vee is de importveehandel zelf. De grote internationaal opererende Nederlandse veehandelsbedrijven kunnen goed inspelen op vraag en aanbod in bijna heel Europa. Door hun kennis van de markt- en prijsverhoudingen, op basis van een uitgebreid netwerk van contacten en informatie, slagen zij erin precies die dieren te leveren die de markt vraagt. In de Nederlandse situatie is hierbij vooral de kalfsvleessector gebaat. In de eerste plaats is de binnenlandse produktie kwantitatief onvoldoende om in de vraag te kunnen voorzien. In de tweede plaats zijn de geïmporteerde (Poolse) dieren van gelijke of betere kwaliteit dan de Nederlandse HF-kalveren. Ze zijn bovendien wat ouder en zijn vaak door de moeder gezoogd, waardoor de startproblemen voor de kalfsvleesproduktie minder zijn. De gunstige prijs- kwaliteitsverhouding van de geïmporteerde kalveren versterkt de concurrentiepositie van de Nederlandse vleeskalverenproducenten.

In feite geldt hetzelfde voor de rundvleesproduktie. Ook hier hebben de importeurs er aan bijgedragen dat er door de import van uitgangsmateriaal van vleesrassen een professionelere roodvleesproduktietak in Nederland tot stand is gekomen die beter kan inspelen op de marktvraag. Dit laatste sterke punt geldt ook voor de import van kwaliteitsslachtrunderen van vleesrassen die voornamelijk uit België en Frankrijk worden geïmporteerd.

Anders ligt het met de import van slachtkoeien tegen extreem lage prijzen door veehandelaren en slachterijen uit de voormalige DDR. Met de import van deze dieren werd een betere bezetting van de in Nederland aanwezige slachtcapaciteit verkregen. Hieruit blijkt dat er niet alleen wordt geïmporteerd op basis van overschotten en tekorten, maar ook indien prijsverschillen groot genoeg zijn om de transport- en transactiekosten te dekken. Ook om die reden is een groei van de internationale handel te verwachten. De grotere Nederlandse importeurs hebben hierin door hun internationalisatie en specialisatie een sterke positie.

Een ander sterk punt van de Nederlandse importveehandel dat naar voren is gekomen in de gevoerde gesprekken, is de betrouwbaarheid op het gebied van handelsafspraken en betaling. Snelle betaling is kenmerkend voor de Nederlandse veehandel. Ook de transportkwaliteit is internationaal gezien van een hoog niveau: snel, efficiënt, transportmiddelen van hoge kwaliteit en daarmee zo diervriendelijk mogelijk.

In principe een sterk punt is ook de strenge Nederlandse controle op invoer van levend vee. Voor het voortbestaan van de importstroom is het immers noodzakelijk dat wordt voorkomen dat de eigen Nederlandse veestapel wordt besmet door importvee.

Hier staat tegenover, en dat is een zwak punt, dat er nog altijd een aantal kleine bedrijven, vaak incidenteel, dieren importeert. Door hun minder goede kennis van de sanitaire regelgeving en dergelijke zijn de controleprocedures gecompliceerd en tijdrovend voor de hele sector. Dit verlengt de transportduur aanmerkelijk en dat is uiteraard niet in het belang van de importeur, noch in het belang van de dieren en daarmee ook niet in het belang van de afnemers. Echter de toenemende schaalvergroting en specialisatie zal dit voor een deel ondervangen in de toekomst.

Kansen en bedreigingen

De kansen voor de import van levend vee worden vooral bepaald door de importbehoefte. Deze behoefte is aanwezig, en zal in de komende jaren nog toenemen, ten aanzien van uitgangsmateriaal voor de kalfsvleesproduktie. In de beschikbaarheid van kalveren is de laatste jaren veel veranderd onder invloed van de EG-zuivelquotering. Het verminderde aanbod op de traditionele leveranciermarkten (inclusief Nederland zelf) kan worden gecompenseerd door aanbod uit Groot-Brittannië en Oost-Europa. Vooral het Oost-europese aanbod is groot en zal dit ook de komende jaren nog blijven. Op langere termijn is echter een vermindering te verwachten onder invloed van de in alle Oosteuropese landen onvermijdelijk lijkende inkrimping van de veestapel. Een belangrijk pluspunt van het Oosteuropese aanbod is de goede prijs-kwaliteitsverhouding. Verder is het nog een vraag hoe de handelscontacten met Oost-Europa zich gaan ontwikkelen en wat de rol van de staat hierin zal zijn.

De kansen voor de import van slachtrunderen zijn beperkt. Er bestaat een beperkte netto importbehoefte aan slachtrunderen voor de voorziening van het kwaliteitssegment in de rundvleesmarkt. Dit betreft voornamelijk Franse vleesrassen. Een netto importbehoefte van slachtkoelen is niet aanwezig en zal er ook voorlopig niet komen.

Op termijn wordt de importhandel in mest- en slachtrunderen bedreigd door de opbouw van een eigen reproductie vleesveestapel. De import zal hierdoor verminderen en volgens sommigen zelfs omslaan in een exportoverschot.

Het door de Benelux gevoerde beleid ten aanzien van import uit Oost-Europa beperkt de Benelux import uit die landen in de praktijk tot Poolse kalveren voor de kalfsvleesproduktie. Dit bedreigt niet alleen de Nederlandse importmogelijkheden, maar ook de prijsvorming in de andere Oost-europese landen waar kopers als Italië en Griekenland nauwelijks concurrentie ondervinden. Als reden voor het gevoerde Benelux beleid wordt het waarborgen van de gezondheid van de veestapel op het huidige, hoge niveau genoemd.

Een andere bedreiging voor de import van vee is het hoge Nederlandse niveau van diergezondheid en het streven dit niveau nog verder te verbeteren. Om die reden zijn er ook nauwelijks kansen voor de import van varkens, waaraan bovendien geen netto importbehoefte bestaat.

landen voor Nederland gemiddeld tot zeer aantrekkelijk zijn voor de import van deze dieren.

De Nederlandse concurrentiepositie is in Oost-Europa, met uitzondering van Poolse kalveren en slachtkoelen uit de voormalige DDR, relatief slecht. Dit heeft te maken met de EG-balansregeling op grond waarvan de heffingsvrije invoer in de EG vrijwel volledig door Italië en Griekenland wordt benut. Hierdoor is het voor Nederlandse importeurs onmogelijk om met die landen te concurreren. Bovendien geldt met name voor Joegoslavië een relatief ongunstige transportafstand in vergelijking met de afnemers in Italië en Griekenland.

Gezien het Nederlandse exportoverschot is de import van mestbiggen en slachtvarkens in principe niet aantrekkelijk, gelet op het prijsniveau in Nederland en in de verschillende potentiële exportlanden. De invoer van varkens moet daarom ook meer gezien worden als incidentele aanvullingsaanboden ondanks de ruimschoots aanwezige slachtcapaciteit.

		Slachtrunderen			Slachtvarkens en mestbiggen		
		1	2	3	1	2	3
A N T R E K K E L I J K H E I D	groot		Tjecho-slowakije				
	gemiddeld	4 Joego-slavië	5 Hongarije Polen Verenigd Koninkrijk	6 België Duitsland Frankrijk voormalige DDR	4 voormalige DDR Hongarije	5	6
	gering	7	8	9	7 België Duitsland Frankrijk Spanje Verenigd Koninkrijk	8	9
		gering	gemiddeld	groot	gering	gemiddeld	groot
		<---- NL-concurrentiekracht ---->			<---- NL-concurrentiekracht ---->		

Figuur 6.2 Portfolio-matrixen voor de Nederlandse import van slachtrunderen en slachtvarkens en mestbiggen

6.2 Aanbevelingen voor de importeurs van levend vee

Gelet op de teruglopende Westeuropese melkveestapel is er een toenemend tekort aan uitgangsmateriaal voor de rund- en kalfsvleesproduktie in West-Europa. Dit betreft met name kalveren voor de kalfsvleesproduktie. Blijkens tabel 4.35 is het exportsaldo in de geselecteerde Westeuropese landen in vijf jaar tijd gehalveerd. Daarnaast is het tekort in de andere Westeuropese landen verder toegenomen. Hierbij moet een uitzondering gemaakt worden van het Verenigd Koninkrijk met zijn groeiend exportoverschot.

Dit maakt het voor de hand liggend dat de Nederlandse importeurs kiezen voor een opbouwstrategie met betrekking tot hun inkoopactiviteiten in Oost-Europa waar een groot overschot aan kalveren bestaat. Daarbij dient de positie op bestaande Westeuropese markten tenminste te worden gehandhaafd, omdat er de komende jaren met een verdere teruggang van het aanbod moet worden gerekend. Overigens zal in de komende jaren ook het Oosteuropese aanbod gaan verminderen.

Ook bij de import van uitgangsmateriaal voor de roodvleesproduktie

doen de importeurs er goed aan te kiezen voor de opbouw van contacten in Oost-Europa, naast handhaving van de bestaande contacten met Westeuropese leverancierslanden. Weliswaar is op termijn een daling van de Nederlandse importbehoefte van deze categorie te verwachten, maar de handel kan de dieren ook afzetten op andere markten.

De aantrekkelijkheid van het Oosteuropese aanbod van *slachtrunderen* is vooral gebaseerd op het lage prijsniveau. Dit geldt wel in het bijzonder met betrekking tot het aanbod van slachtkoeien uit de voormalige DDR. Gelet op het in de komende tijd te verwachten grote aanbod van slachtrunderen in geheel Oost-Europa, is het aan te bevelen dat de importeurs zich breder oriënteren op de Oosteuropese markt. Hoewel ook in dit geval geldt dat de netto Nederlandse importbehoefte aan slachtrunderen uit Oost-Europa beperkt is, andere Westeuropese landen wellicht betere afzetmogelijkheden bieden. Door de opbouw van een eigen vleesveestapel heeft Nederland een afnemende importbehoefte aan slachtrunderen van vleesrassen. Deze dieren worden voornamelijk geïmporteerd uit Frankrijk en België. Het is aan te bevelen deze markten te handhaven en na te gaan of er voor deze groep ook importmogelijkheden zijn vanuit Oost-Europa.

Joegoslavië is in principe een aantrekkelijke leverancier van kalveren en slachtrunderen. Het lijkt gezien de afstand tot Nederland evenwel niet reëel om hiervan grote verwachtingen te koesteren. Inspelen op incidentele mogelijkheden lijkt hierbij het maximaal haalbare.

Een structurele import van *varkens* is evenmin te verwachten. Vandaar dat ook de aanbevelingen beperkt moeten blijven tot het benutten van mogelijke incidentele prijsverschillen. Dit neemt niet weg dat er altijd grenshandel zal plaatsvinden en dat deze handel ook als eerste zal inspielen op ontstane prijsverschillen.

6.3 Aanbevelingen voor de overheid en sectororganisaties

Bij de import van levende dieren is het belangrijk dat de overheid nauw samenwerkt met de sectorgenoten en omgekeerd. Wanneer dit niet gebeurt, ontstaat er een onhoudbare situatie waarbij geen van beiden gebaat is. De overheid richt zich bij de import met name op het waarborgen van de gezondheid van de Nederlandse veestapel. Men verwacht van de sector dat ook zij hieraan een bijdrage levert. De aanbevelingen zijn erop gericht te voorzien in de Nederlandse importbehoefte en daarbij de risico's voor de gezondheid van de Nederlandse veestapel zoveel mogelijk te beperken.

In algemene zin verdient het aanbeveling de keurings- en controleprocedures zo eenvoudig mogelijk te houden en in overeenstemming te doen zijn met de risico's die worden gelopen. Deze dienen zodanig te zijn dat de veehandel in staat is op een efficiënte wijze in te spelen op de bestaande importbehoefte, zonder dat de gezondheid van de Nederlandse veestapel gevaar loopt.

Hieruit vloeit voort dat de huidige strenge invoerbepalingen voor de varkenssector dienen te worden gehandhaafd. In de rundsector is een meer genuanceerde uitwerking van de regelgeving gewenst. Dieren die worden geïmporteerd voor de opbouw van een reproductie(vlees-)veestapel zijn in principe een bedreiging voor de binnenlandse gezondheidsstatus omdat zij toegevoegd worden aan de rundveestapel. Het verdient aanbeveling om hiervoor strenge criteria te hanteren en de import te beperken tot die uit (regio's van) EG-lidstaten met een overeenkomstige of betere gezondheidsstatus. Voor slachtrunderen zijn andere criteria van toepassing die minder streng zijn. Dit is ook mogelijk omdat deze dieren na aankomst in het land van bestemming op (zeer) korte termijn geslacht zullen worden en dus niet toegevoegd worden aan de rundveestapel. Mestrunderen vallen nu nog onder de strenge criteria van de fok- en gebruiksrunderen terwijl deze dieren slechts tijdelijk worden toegevoegd aan de rundveestapel. Dit betekent dus qua controle en criteria deze categorie meer richting slachtrunderen kan opschuiven.

De import van runderen en kalveren voor de mesterij en voor de slacht levert bij een goede kanalisatie van de importstroom geen of nauwelijks gevaar op voor de nationale veestapel. Het verdient dan ook aanbeveling om de bestaande beperkingen ten aanzien van het aantal herkomstlanden voor deze categorie op te heffen en daarnaast de controleprocedures te vereenvoudigen. Hierbij moet het streven naar een veilige import van levend vee gewaarborgd blijven!

Er kan niet worden ontkend dat de huidige importprocedures gecompliceerd, omslachtig en tijdrovend zijn. Hierbij wordt verwezen naar het eindrapport van het adviesbureau Booz, Allen & Hamilton: Onderzoek naar de effectiviteit, efficiency en bewerktuiging van de RVV. Dit leidt volgens hen vaak tot interpretatieverschillen bij zowel de veehandel als de keuringsinstanties. Zelfs beoordelingsverschillen tussen keuringsdistricten en tussen personen binnen eenzelfde district komen regelmatig voor. Dit vertroebelt de relaties tussen betrokkenen en werkt overtreding van de regels in de hand. Vereenvoudiging van de regelgeving, gekoppeld aan effectieve controle op basis van duidelijke, relevante criteria, is daarom aan te bevelen.

Het is evenzeer aan te bevelen dat de controlecriteria en -procedures worden vastgesteld in overleg met de importeurs. Hierbij wordt gedacht aan een duidelijke I en R regeling en kanalisatie voor/van de geïmporteerde dieren. De importeurs hebben met het oog op de continuïteit van hun onderneming immers alle belang bij verkleining van gezondheidsrisico's. Bovendien kan op die wijze worden geprofiteerd van de bij de importeurs beschikbare kennis met betrekking tot de dierziektesituatie elders. De sterke concentratie en specialisatie bij de importhandel maakt een dergelijke overlegstructuur goed mogelijk.

Gezien het toenemende Westeuropese tekort aan uitgangsmateriaal voor de kalfs- en rundvleesproductie wordt aanbevolen in Brussel de nodige druk uit te oefenen voor een rechtvaardiger verdeling van het Oosteuropese exportquotum dat heffingsvrij of tegen verlaagde heffing kan worden ingevoerd in de EG. In het kader van de EG-steun aan Oost-Europa is verlaging of afschaffing van de heffing voor alle dieren met die herkomst te overwegen.

Gelet op de ontwikkelingen in de EG (zuivelquotering) en in Oost-Europa (koopkrachtvermindering bij de consument) zal in de komende jaren de melkveestapel in geheel Europa worden ingekrompen. Het totale Europese aanbod van relatief goedkope (nuchtere) kalveren voor de kalfsvleesproductie zal hierdoor sterk verminderen en de prijzen van het uitgangsmateriaal zullen sterk stijgen. Bovendien moeten de kalvermesters rekenen met een verlaging van de EG-subsidies op kalvermelk. Door deze stijging van de aankoopkosten zal de rentabiliteit in de kalfsvleessector onder druk komen te staan en hiermee ook zijn omvang. De sectororganisaties doen er daarom goed aan onderzoek te stimuleren, gericht op nieuwe produktierichtingen en marktsegmenten, waarbij lagere produktiekosten centraal staan en de kosten van het uitgangsmateriaal kunnen worden "uitgesmeerd" over een hoger afleveringsgewicht (groepshuisvesting met beperkte ruwvoergif, baby-beef).

Importeurs hebben wel behoefte aan erkenning van het belang van de import van vee voor de Nederlandse produktiekolom en aan adequate belangenbehartiging. Het is daarom aan te bevelen een specialist internationale veehandel aan te stellen op het Bedrijfschap voor de Handel in Vee. Via een gewijzigde tarievenstructuur kunnen de kosten hiervan worden verhaald op de grootschalige im- en exportveehandel.

Transportauto's voor vee beschikken in het algemeen niet over retourvracht. Gezien de krappe marges lijkt het hebben van retourvracht echter urgent te worden voor de internationale veehandel. Het is te overwegen dat de im- en exporteurs van vee een transportpool vormen ter verlaging van transportkosten, ook al zal de realisatie nogal wat inspanning vergen. De organisatie hiervan zou kunnen worden gecoördineerd door de voorgestelde specialist voor de internationale veehandel.

6.4 Aanbevelingen voor het Bureau Nederlandse Vee-export

Er is bij de Nederlandse internationale veehandelsbedrijven geen wezenlijk onderscheid tussen de disciplines import en export van vee. Men richt zich in toenemende mate op beide activiteiten. De bedrijven hebben om die reden geen behoefte aan een apart (promotie)bureau voor de import van vee en geven de voorkeur aan integratie van de activiteiten in het BNVe.

Het huidige takenpakket van het BNVe betreft ook de exportpromotie van Nederlands vee. Het verdient aanbeveling de PR-activiteiten uit te breiden tot de import van vee. Dit maakt ook een naamstoevoeging van het bureau gewenst: BNVe/i. Een dergelijke strategie houdt tevens in dat de adressenbrochure wordt uitgebreid met importeurs tot een brochure met Nederlandse internationale veehandelsbedrijven waarin ook de hele sector aan bod komt.

Naast promotionele activiteiten vervuldt het BNVe ook activiteiten ten aanzien van handelsbemiddeling, marktonderzoek en marktverkenning. Dit gebeurt in samenwerking met het PVV. Wanneer de activiteiten van het bureau uitgebreid worden richting de import van levend vee, zullen deze activiteiten ook hier uitmonden in voorlichtingsbrochures en marketingstrategieën. Dit zal niet alleen gericht moeten zijn op de reeds bekende Westeuropese markten maar ook op de nieuwe Oosteuropese markt. Verder zal het Bureau gelet op de huidige ontwikkelingen ten aanzien van de vorming van een Europese Economische Ruimte zich ook meer moeten richten op de EVA-landen. Een signalerende functie ten aanzien van te verwachten ontwikkelingen in de verschillende landen richting de Nederlandse internationale veehandelsbedrijven dient daarbij centraal te staan. Echter, ook een signalerende rol in de richting van andere belanghebbenden/geïnteresseerden in de sector is denkbaar. Dit alles zal moeten resulteren in een continue-effectieve informatiestroom die gebaseerd zal zijn op de bij het Bureau beschikbare handelsbestand.

Het is aan te bevelen de adressenbrochure met Nederlandse internationale veehandelaren jaarlijks te up-daten. Verder is het wenselijk hierin tevens de sterke punten van de Nederlandse internationale veehandelsbedrijven te vermelden.

Bijlage 1 EG-regelgeving ten aanzien van intrahandel en handel met derde landen

In deze paragraaf wordt een kort overzicht gegeven van de richtlijnen die gelden bij handel met landen binnen (intrahandel) en buiten (derde landen) de Europese Gemeenschap. Deze richtlijnen zijn opgesteld door de Raad van de Europese Economische Gemeenschap. Deze richtlijnen kunnen aangescherpt worden afhankelijk van de eigen dierziektesituatie.

Intrahandel

De handel tussen de verschillende lidstaten in de EG is gebaseerd op richtlijn 64/432/EEG. Hierin staat globaal vermeld aan welke veterinaire eisen runderen en varkens moeten voldoen alvorens zij verhandeld kunnen worden. Hieronder volgt een kort overzicht van deze richtlijn.

Bij intrahandel tussen de verschillende lidstaten van de EG moeten runderen en varkens vrij zijn van:

- mond- en klauwzeer
- vesiculaire varkensziekte
- varkenspest
- besmettelijke varkensverlamming
- runderbrucellose
- varkensbrucellose
- miltvuur

Op deze globale opsomming zijn nog een aantal aanvullingen geformuleerd:

** Fok- en gebruiksrunderen:*

- de runderen moeten afkomstig zijn van een officieel als tbc-vrij erkend rundveebeslag. Met name wanneer het dieren betreft ouder dan 6 weken, moeten zij negatief gereageerd hebben op een test;
- de runderen moeten afkomstig zijn van een officieel als brucellosevrij erkend rundveebeslag. Met name wanneer de dieren ouder zijn dan 12 maanden, moeten zij negatief gereageerd hebben op een test;
- de runderen moeten vrij zijn van klinische uierontsteking;
- de runderen moeten afkomstig zijn van een rundveebeslag waarin gedurende de laatste 2 jaar geen endemische runderleucose is geconstateerd. Indien de dieren ouder zijn dan 12 maanden, moeten zij hierop getest worden. De uitslag van deze test moet negatief zijn. Een uitzondering wordt gemaakt voor mannelijke en gecastreerde dieren, jonger dan 30 maanden en bestemd voor de vleesproductie.

** Fok- en gebruiksvarkens:*

- de dieren moeten afkomstig zijn van een brucellosevrij varkensbeslag en van een bedrijf dat officieel varkenspest vrij is of van een bedrijf dat vrij is van varkenspest mits er niet geënt wordt. In dit laatste geval moeten de dieren vergezeld worden van een certificaat. Wanneer het fokvarkens ouder dan 4 maanden betreft, moeten de dieren getest worden op het vrij zijn van brucellose.

** Slachtrunderen:*

- de dieren, ouder dan 4 maanden, moeten, indien zij afkomstig zijn uit een niet officieel tuberculosevrij en brucellosevrij rundveebeslag, getest worden.
Wanneer de dieren op een buitenlandse veemarkt aangekocht worden, moet de veemarkt aan de volgende eisen voldoen;
- de veemarkt moet onder toezicht staan van een officiële dierenarts;
- de veemarkt moet gelegen zijn in het centrum van een gebied vrij van epidemische veeziekten;
- de veemarkt mag alleen gebruikt worden voor fok- en gebruiksdieren dan wel voor slachtdieren indien voldaan wordt aan de hierboven beschreven eisen ten aanzien van de dierziektesituatie.

Voor fok- en gebruiksrunderen geldt vervolgens nog dat zij minimaal 6 maanden voor inlading op het grondgebied van de lidstaat gestationeerd moeten zijn.

Indien de dieren jonger dan 6 maanden zijn, geldt dit vanaf de geboorte. Voor slachtdieren is deze norm 3 maanden.

Alvorens er sprake kan zijn van export vanaf een bedrijf, moet dit bedrijf minimaal 3 maanden vrij zijn van epidemische veeziekten. De dieren moeten minimaal 30 dagen op zo'n bedrijf verblijven. Het testen van dieren op het vrij zijn van bepaalde dierziekten moet uiterlijk 30 dagen voor de dag van inlading gebeuren.

De intra-handel gaat gepaard met gezondheidscertificaten en invoerdocumenten die afgegeven worden op het moment van laden in het land van herkomst. Deze certificaten garanderen dat de dieren voldoen aan de door de EG gestelde eisen omtrent de handel in fok- en gebruiksvee en slachtvee. Het certificaat wordt ondertekend door een dierenarts die hiertoe gemachtigd is.

Controle van dit certificaat gebeurt aan de grens bij het verlaten van het land van herkomst en aan de grens bij het land van bestemming. Wanneer de dieren vervoerd worden door meerdere landen heeft telkens controle plaats van de certificaten. Veterinaire controle heeft uiteindelijk plaats in het land van bestemming. Voor de slachtdieren is in zoverre een uitzondering gemaakt dat de veterinaire controle in het land van bestemming plaats heeft op de slachterij nadat de vracht aan de grens verzegeld is.

Na 1992 zal bij intrahandel de controle aan de grens komen te vervallen. Het land van verzending wordt verantwoordelijk gesteld voor een juiste naleving van de richtlijn. Veterinaire controle gebeurt op de bedrijven in het land van bestemming.

- Handel met derde landen

De handel met derde landen is gebaseerd op richtlijn 72/462/EEG. In deze richtlijn zijn een aantal basisprincipes genoemd die voor de Nederlandse situatie in Benelux verband verder aangescherpt kunnen worden. Hieronder zal in het kort de inhoud van die richtlijn worden weergegeven.

De invoer van runderen en varkens uit derde landen is toegestaan indien de dieren vrij zijn van:

- runderpest
- besmettelijke runderperipneumonia
- Afrikaanse varkenspest
- besmettelijke varkensverlamming
- catarale varkenskoorts.

De dieren moeten minimaal 12 maanden vrij zijn van deze ziekten en er mag 12 maanden niet tegen geënt zijn in het land van herkomst. Tevens moeten de dieren minimaal 6 maanden vrij zijn van besmettelijke vesiculaire stomatitis.

Voor mond- en klauwzeer zijn 3 situaties mogelijk:

- het land van herkomst is minimaal 2 jaar vrij zijn van mond- en klauwzeer en de garantie kan gegeven worden dat er minimaal 12 maanden geen entingen plaatsgevonden hebben;
- het land van herkomst is 2 jaar vrij van mond- en klauwzeer maar er wordt geënt. De ingevoerde dieren moeten gegarandeerd niet geënt zijn. Dit wordt ook getest.
- het land van herkomst is korter dan 2 jaar vrij van mond- en klauwzeer en er wordt geënt. Hier moet weer gegarandeerd worden dat de dieren niet geënt zijn. Tevens wordt bij de besluitvorming omtrent invoer uit deze landen het Permanent Veterinair Comité ingeschakeld.

Ten aanzien van tuberculose bij runderen en brucellose bij runderen en varkens wordt als referentiebasis de normen gehanteerd die zijn vastgelegd in richtlijn 64/432/EEG voor de intrahandel.

Ook bij de handel met derde landen geldt, net als bij intrahandel, dat fok- en gebruiksrunderen pas toegelaten kunnen worden als zij zich minimaal 6 maanden op het grondgebied van het land van herkomst hebben bevonden. Als de dieren jonger zijn dan 6 maanden dan geldt dit vanaf hun geboorte. Voor slachtdieren is deze norm 3 maanden.

De handel met derde landen gaat ook gepaard met gezondheidscertificaten en invoerdocumenten. Deze certificaten worden afgegeven op de dag van inlading. Het

certificaat verklaart dat de dieren voldoen aan de bij of krachtens deze richtlijn gestelde voorwaarden voor de invoer uit het derde land.

Bij aankomst van de dieren op het grondgebied van de EG worden de bijbehorende documenten gecontroleerd en vindt er een globale inspectie van dieren plaats. De invoer wordt verboden indien de dieren lijden aan of ervan verdacht worden te lijden aan of besmet zijn met een besmettelijke ziekte. De controlerende lid-staat treft dan de door hém nodig geachte maatregelen.

Indien de dieren niet in de lid-staat blijven die als eerste de invoercontrole heeft uitgevoerd, moeten de dieren onder douanetoezicht zonder overlading naar het land van bestemming worden doorgezonden. Bij aankomst in het uiteindelijke bestemmingsland worden de dieren onderworpen aan de noodzakelijke aanvullende veterinaire controles om na te gaan of er is voldaan aan de voorschriften van deze richtlijn, eventueel aangevuld met door het bestemmingsland gestelde bijzondere voorwaarden.

Na 1992 zal aan de buitengrens van de EG zowel veterinaire controle als inspectie van de documenten plaatsvinden.

Voor slachtdieren geldt de aanvullende regel dat de lading dieren direct na aankomst in het land van bestemming verzegeld wordt en rechtstreeks naar een slachthuis wordt gebracht. De dieren moeten uiterlijk binnen 5 werkdagen na hun binnenkomst aldaar worden geslacht overeenkomstig de veterinaire eisen. Verder vindt ook daar de veterinaire controle plaats en niet aan de grens.

Bijlage 2 Vee­stapel in de geselecteerde Westeuropese landen

*Bijlage 2.1 De totale rundveestapel in de geselecteerde Westeuropese landen
(x 1.000.000 stuks)*

Land	1985	1986	1987	1988	1989	1990
België	3,21	3,16	3,18	3,16	3,17	3,28
Bondsrepubliek	15,69	15,63	15,30	14,89	14,66	14,56
Frankrijk	23,10	22,80	22,17	21,05	20,12	20,28*
Verenigd Koninkrijk	12,99	12,70	12,48	11,86	11,90	11,93
EG-10	78,78	77,56	75,85	73,05	71,87	72,45

* schatting gebaseerd op oude cijfers.

Bron: Gira, december 1990.

*Bijlage 2.2 De totale melkveestapel in de geselecteerde Westeuropese landen
(x 1.000 stuks)*

Land	1985	1986	1987	1988	1989	1990
België	1039	1014	987	954	935	913*
Bondsrepubliek	5445	5419	5189	4986	4922	4775
Frankrijk	6399	6304	5892	5424	5234	5105*
Verenigd Koninkrijk	3150	3138	3042	2911	2865	2854
EG-10	24401	23965	22911	21869	21370	20969

* schatting gebaseerd op oude cijfers.

Bron: Gira, juni 1990.

*Bijlage 2.3 De totale vleesveestapel in de geselecteerde Westeuropese landen
(x 1.000 stuks)*

Land	1985	1986	1987	1988	1989	1990
België	188	213	241	263	292	322*
Bondsrepubliek	150	166	187	175	207	244
Frankrijk	3226	3342	3273	3259	3262	3335*
Verenigd Koninkrijk	1333	1308	1343	1371	1495	1601
EG-10	5958	6073	6102	6175	6476	6873

* schatting gebaseerd op oude cijfers.

Bron: Gira, juni 1990.

*Bijlage 2.4 De totale varkensstapel in de geselecteerde Westeuropese landen
(x 1.000.000 stuks)*

Land	1985	1986	1987	1988	1989	1990
België	5,34	5,49	5,84	5,96	6,31	6,55
Frankrijk a)	10,98	10,96	12,06	11,92	11,71	12,22
Spanje	-	-	15,73	17,23	16,61	16,85
Verenigd Koninkrijk	7,79	7,93	7,96	7,92	7,63	7,38
EG-10/12 b)	79,67	81,93	100,96	103,92	101,66	101,84

a) Frankrijk heeft in 1987 en 1990 een andere methode gebruikt voor het berekenen van de omvang van de varkensstapel waardoor die jaren niet direct vergelijkbaar zijn met de voorafgaande jaren; b) In 1987 is Spanje toegetreden tot de EG-10, in 1988 is Portugal toegetreden tot de EG-11.

Bron: Gira, december 1990.